

Θυματοκεντρικές και διαθεματικές προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους

Εγχειρίδιο καλών πρακτικών

CounterHate

Improving the assistance of victims of hate crimes
through a victim-centered and intersectional approach

Θυματοκεντρικές και διαθεματικές προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους

Εγχειρίδιο καλών πρακτικών

CounterHate

Improving the assistance of victims of hate crimes
through a victim-centered and intersectional approach

ΤΙΤΛΟΣ: Θυματοκεντρικές και διαθεματικές προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους. Εγχειρίδιο καλών πρακτικών

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ/-ΡΙΕΣ: Róbert Buzsáki, Tamás Dombos, Eszter Polgári, Alexandra Sipos

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ: Monika Antanaityte, Núria Borràs, Maja Ladić, Βασίλειος Μαργαρίτης, Jordi Mas Grau, Θεοδώρα Μώρου

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Dávid Baqais, Luca Dudit

ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΙΔΕΑ: Αριάννα Αλεξανδροπούλου, ΚΜΟΡ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: Zsolt S. Szabó

ΕΚΔΟΤΗΣ: Háttér Society

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: Δεκέμβριος 2023

ISBN:

978-615-5707-38-4 (ηλεκτρονική έκδοση)

978-615-5707-37-7 (έντυπη έκδοση)

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Καταναλωτών (Directorate-General for Justice and Consumers). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Καταναλωτών (Directorate-General for Justice and Consumers) δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ... 6

ΣΥΝΟΨΗ ... 8

Η ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΟ ΘΥΜΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΜΙΣΟΥΣ ... 10

Η ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΜΙΣΟΥΣ ... 16

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ; ... 22

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ... 26

ΥΠΟΒΟΛΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΩΝ ... 35

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΩΣΗΣ ... 43

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ... 49

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ... 56

ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ... 62

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ... 70

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ... 73

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ... 79

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ... 85

Πρόλογος

Πέρα από τα άτομα και τις ομάδες στις οποίες αυτά ανήκουν και πλήττονται άμεσα από τα εγκλήματα μίσους και την ρητορική μίσους, αυτού του είδους οι διακρίσεις που προκαλούν φόβο διαβρώνουν τον ιστό των κοινωνιών μας, υπονομεύοντας την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την κοινωνική συνοχή που πρεσβεύουμε.

Καθώς στεκόμαστε ενάντια σε αυτές τις αποτρόπαιες πράξεις, η αποφασιστικότητά μας αντι-κατοπτρίζεται στο νομοθετικό πλαίσιο και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτά περιλαμβάνονται η Απόφαση-Πλαίσιο του 2008, η οποία επιβάλλει την ποινικοποίηση της δημόσιας υποκίνησης βίας και μίσους για διάφορους λόγους, και η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων του 2012, η οποία διασφαλίζει ότι τα θύματα λαμβάνουν την κατάλληλη υποστήριξη και προστασία που χρειάζονται, θεσπίζοντας ελάχιστα πρότυπα για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκλημάτων.

Παρά τα σημαντικά αυτά βήματα, εξακολουθεί να υπάρχει ένα κενό στην πρακτική εφαρμογή αυτών των πολιτικών, ιδίως όσον αφορά τον χειρισμό του διαθεματικού χαρακτήρα των εγκλημάτων μίσους και των αναγκών των θυμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη τούτο, η Στρατηγική της Ε.Ε. για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025) αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των θυμάτων και στην διασφάλιση ότι μπορούν να βασίζονται στα δικαιώματά τους ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους εντός της Ε.Ε..

Για να συμβάλουμε περαιτέρω στο να καταστεί η Ε.Ε. ένας καλά λειτουργικός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, προτείνουμε επίσης την αναθεώρηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων.

Στόχος μας είναι να επιτύχουμε την αποτελεσματική αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, να ενισχύσουμε την ασφάλεια μέσω της βελτίωσης του συστήματος αναφοράς εγκλημάτων, και να καθιερώσουμε τη δικαιοσύνη με επίκεντρο τα θύματα, εξασφαλίζοντας την αναγνώριση και την προσφυγή στα δικαιώματα των θυμάτων.

Στο διαδίκτυο, η μάστιγα της ρητορικής μίσους είναι ένα ιδιαίτερα διαδεδομένο ζήτημα. Για τον λόγο αυτό, στην πρόσφατη Επικοινωνία μας με θέμα «Καμία θέση για το μίσος», καλέσαμε όλους τους Ευρωπαίους να ορθώσουν το ανάστημά τους κατά τους μίσους, τόσο σε φυσικούς όσο και σε διαδικτυακούς χώρους, και να υπερασπιστούν την ανεκτικότητα και τον σεβασμό. Επιπλέον, η Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες υποχρεώνει τις εταιρίες

κοινωνικής δικτύωσης να παρακολουθούν ενεργά τις πλατφόρμες τους και να αφαιρούν ταχέως την παράνομη ρητορική μίσους, αντιμετωπίζοντας την ολοένα και εντεινόμενη απειλή της διαδικτυακής βίας. Από τον Φεβρουάριο του 2024, οι κανόνες της Πράξης για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες θα τεθούν πλήρως σε ισχύ και θα εφαρμόζονται σε όλες τις πλατφόρμες.

Ωστόσο, μία σκληρή πραγματικότητα παραμένει – και το όραμά μας για μια Ένωση Ισότητας που έχει τις ρίζες της στην συμπερίληψη και τον σεβασμό δοκιμάζεται από την αδιάλλακτη παρουσία του μίσους και των επιπτώσεών του. Πρόκειται για μία πραγματικότητα που απαιτεί όχι μόνο πολιτικές και στρατηγικές, αλλά απαιτεί συλλογική δράση, θάρρος και την αδιάκοπη επιδίωξη της δικαιοσύνης.

Το έργο COUNTER-HATE, επικεφαλής του οποίου είναι το Πανεπιστήμιο της Girona και το οποίο χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή αυτού του ταξιδιού. Αυτό το εγχειρίδιο δεν είναι απλώς ένας οδηγός – χρησιμεύει ως ένα ισχυρό εργαλείο στο οπλοστάσιό μας κατά του μίσους, παρέχοντας ένα ουσιαστικό σχέδιο δράσης.

Ως Ευρωπαϊά Επίτροπος για την Ισότητα, μου προκαλεί ανησυχία που τα θύματα των εγκλημάτων μίσους υπέστησαν ότι υπέστησαν, αλλά είμαι ευγνώμων για το θάρρος και την αντοχή τους να μιλούν και να προκαλούν αυτούς που τους επιτίθενται. Οι ιστορίες τους συνιστούν μία συνεχή υπενθύμιση του επείγοντος χαρακτήρα της αποστολής μας. Το παρόν εγχειρίδιο αποτελεί μια έκκληση προς κάθε επαγγελματία, νομοθέτη και πολίτη της Ένωσής μας. Πρέπει να είμαστε ενωμένοι στις προσπάθειές μας να εφαρμόσουμε αυτές τις πρακτικές, να χτίσουμε γέφυρες κατανόησης και να σφυρηλατήσουμε ένα μέλλον όπου το μίσος δεν θα βρίσκει κανένα καταφύγιο.

HELENA DALLI,
Ευρωπαϊά Επίτροπος για την Ισότητα

Σύνοψη

Τα εγκλήματα μίσους σε βάρος διαφόρων κοινωνικών ομάδων αποτελούν σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και τόσο η ΕΕ όσο και τα κράτη μέλη έχουν δώσει αυξημένη προσοχή στο εν λόγω ζήτημα τα τελευταία χρόνια, οι προσπάθειες αυτές συχνά δεν λαμβάνουν υπόψη τη διαθεματική φύση των εγκλημάτων μίσους και δεν δίνουν αρκετή προσοχή στις ανησυχίες των θυμάτων. Το έργο Counter-Hate: Improving the assistance of victims of hate crimes through a victim-centered and intersectional approach (Βελτιώνοντας την παροχή βοήθειας στα θύματα εγκλημάτων μίσους μέσω μιας θυματοκεντρικής και διαθεματικής προσέγγισης) που χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα «Δικαιοσύνη» της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύει στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος. Με βάση την έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου, το παρόν εγχειρίδιο φιλοδοξεί να βοηθήσει σχετικούς/-ές επαγγελματίες αναδεικνύοντας καλές πρακτικές στην αντιμετώπιση εγκλημάτων μίσους από τις έξι (6) χώρες που συμμετείχαν στο έργο (Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Λιθουανία, Σλοβενία και Ισπανία). Παρά το γεγονός ότι το εγχειρίδιο δεν είναι η πρώτη συλλογή καλών πρακτικών στον τομέα αυτό, η μοναδικότητά του έγκειται στην εστίασή του στη διαθεματικότητα και στο θύμα.

Το εγχειρίδιο ξεκινά με δύο κεφάλαια που παρέχουν πληροφορίες για τα θέματα της εστίασης στο θύμα και της διαθεματικότητας περιγράφοντας τις προκλήσεις που θέτουν και τις βασικές αρχές που απορρέουν από αυτά. Ακολουθεί η περιγραφή της μεθοδολογίας μας: πώς εντοπίσαμε και επικυρώσαμε τις καλές πρακτικές που συμπεριλάβαμε στο εν λόγω εγχειρίδιο. Η περιγραφή των καλών πρακτικών χωρίστηκε σε εννέα (9) κεφάλαια, καθένα από τα οποία εστιάζει σε ένα είδος δραστηριότητας ή παρέμβασης, δηλαδή στην υποστήριξη των θυμάτων, στην υποβολή καταγγελιών, στο

πρωτόκολλο έρευνας και δίωξης, στην κατάρτιση επαγγελματιών, στην επαγγελματική εξειδίκευση, στη διατομεακή συνεργασία, στην αντίδραση της κοινότητας, στην ευαισθητοποίηση και στην τεκμηρίωση. Αποφασίσαμε να μην εστιάσουμε στη νομοθεσία αυτή καθαυτή, κυρίως επειδή το εγχειρίδιο απευθύνεται σε επαγγελματίες που ασκούν το επάγγελμα και λειτουργούν εντός συγκεκριμένων νομοθετικών πλαισίων, αλλά και επειδή στις περισσότερες από τις χώρες-εταίρους του έργου τα βασικά προβλήματα δεν εντοπίζονται στην ίδια τη νομοθεσία, αλλά στην εφαρμογή της.

Κάθε κεφάλαιο ακολουθεί παρόμοια δομή, ξεκινώντας με μια περιγραφή του προβλήματος που υπογραμμίζει τα ζητήματα που στοχεύει να αντιμετωπίσει η συγκεκριμένη παρέμβαση. Στη συνέχεια, τα κεφάλαια προχωρούν σε λεπτομερή ανάλυση μιας καλής πρακτικής που εντοπίσαμε σε μία από τις χώρες του έργου, καθώς και σε μια συντομότερη περιγραφή παρόμοιων καλών πρακτικών από άλλες χώρες. Κάθε κεφάλαιο κλείνει με έναν κατάλογο συμβουλών, συστάσεων και χρήσιμων πηγών που θα βοηθήσουν τους/τις επαγγελματίες να εφαρμόσουν παρόμοιες καλές πρακτικές.

Η εστίαση στο θύμα στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους

Ιστορικά, τα δικαιώματα, οι εμπειρίες και η ευημερία των **θυμάτων δεν βρίσκονταν στο επίκεντρο των προβληματισμών του ποινικού δικαίου**. Το ποινικό δίκαιο αποσκοπούσε στην κωδικοποίηση του τι θεωρείται ηθικά λάθος από το κράτος (που ενεργεί για λογαριασμό ολόκληρης της κοινότητας) και στην επιβολή κυρώσεων σε όσα άτομα διαπράττουν ηθικά καταδικαστέες πράξεις. Επομένως, το ποινικό δίκαιο αφορούσε πολύ περισσότερο την επιθυμία του κράτους και της κοινότητας να εκφράσουν την καταδίκη τους για τις άδικες πράξεις και να τιμωρήσουν τους/τις δράστες/-ιδες, παρά να αποδώσουν δικαιοσύνη στο θύμα και να του παράσχουν αποκατάσταση¹. Αν διαδραμάτιζαν κάποιο ρόλο στη διαδικασία, τα θύματα υποβιβάζονταν στον ρόλο του/της μάρτυρα, ο οποίος μπορεί να βοηθήσει την έρευνα και τη δίωξη συμβάλλοντας με πληροφορίες που βοηθούν στην ταυτοποίηση του/της δράστη/-ιδος και στην απόδειξη του εγκλήματος². Η ποινική διαδικασία ήταν πολύ περισσότερο προσανατολισμένη στην **προστασία των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων** και στην αποτροπή άδικων καταδικαστικών αποφάσεων παρά στη διασφάλιση ότι η διαδικασία δεν θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στο θύμα ή ότι το θύμα μπορεί να κάνει τη φωνή του να ακουστεί.

1 Zedner, L. (1994). Reparation and retribution: Are they reconcilable? *Modern Law Review*, 57(2), 228–250. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.1994.tb01934.x>

2 Wechsler, R. J. (2022). Victims as Instruments. *Washington Law Review*, 97(2), 507–580.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι ανησυχίες των θυμάτων βρίσκονται όλο και περισσότερο στο προσκήνιο των μεταρρυθμίσεων του ποινικού δικαίου. Αυτό προέκυψε από την αναγνώριση ότι η βλάβη που προκαλείται στα θύματα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας μπορεί να υπερβαίνει τη βλάβη που προκαλείται από το ίδιο το έγκλημα (η πρώτη αναφέρεται ως **δευτερογενής θυματοποίηση**). Ο φόβος της δευτερογενούς θυματοποίησης μπορεί να αποτρέψει τα θύματα από το να καταγγείλουν τα εγκλήματα που υπέστησαν ή να οδηγήσει στην έλλειψη συνεργασίας εκ μέρους του θύματος σε περίπτωση που η ποινική διαδικασία έχει ήδη ξεκινήσει³. Συνεπώς, η μέριμνα για την ευημερία των θυμάτων δεν είναι μόνο το σωστό, αλλά και απαραίτητη για την αποτελεσματική ποινική διαδικασία.

Διάφορα εθνικά και διεθνή μέτρα και μέσα, όπως η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα των Θυμάτων⁴, αποσκοπούν στην καθιέρωση ή την ενίσχυση της εστίασης στα θύματα, τονίζοντας ότι τα **δικαιώματα των θυμάτων πρέπει να αναγνωρίζονται και να γίνονται σεβαστά καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας**. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιβεβαίωσε επίσης ότι η ζήτηση για δικαιοσύνη με επίκεντρο τα θύματα έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια· ως εκ τούτου η πρότασή της⁵ για την τροποποίηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων υπογραμμίζει την αναγκαιότητα ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος όπου τα θύματα αναγνωρίζονται και μπορούν να βασίζονται στα δικαιώματά τους.

3 Erentzen, C., & Schuller, R. (2020). Exploring the dark figure of hate: Experiences with police bias and the under-reporting of hate crime. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 62(2), 64–97. <https://doi.org/10.3138/cjccj.2019-0035>

4 Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαisiού 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (2012). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:%3A32012L0029>

5 Πρόταση-Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί τροποποίησης της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαisiού 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (2023). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0424>

Σε σύγκριση με τα θύματα άλλων εγκλημάτων, **τα θύματα εγκλημάτων μίσους βρίσκονται σε μια ειδική κατάσταση.** Τα θύματα εγκλημάτων μίσους στοχοποιούνται για το ποιοι/-ες είναι ή για το ποιοι/-ες νομίζουν οι δράστες/-ιδες ότι είναι: με απλά λόγια, δέχονται επίθεση λόγω ενός χαρακτηριστικού ή μιας πτυχής της ταυτότητάς τους. Επιλέγονται για ένα αμετάβλητο χαρακτηριστικό τους, δηλαδή για κάτι που δεν μπορούν να ελέγξουν: έτσι, δικαίως δυσκολεύονται να επεξεργαστούν το περιστατικό με κίνητρο το μίσος και τις συνέπειές του. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα εγκλήματα μίσους έχουν ευρύτερο αντίκτυπο σε ολόκληρη την ομάδα στην οποία ανήκει το θύμα: τα μέλη της κοινότητας αισθάνονται την ταπείνωση και τον πόνο του θύματος, καθώς ενδέχεται να απειλούνται όλοι/-ες εξίσου. Η σημασία της βοήθειας που παρέχεται στα θύματα εγκλημάτων μίσους δικαιολογείται από το γεγονός ότι η επίθεση εναντίον των ατόμων μπορεί να θεωρηθεί επίθεση εναντίον μιας ολόκληρης κοινότητας⁶. Για να εξασφαλιστεί επαρκής υποστήριξη προσαρμοσμένη στις ανάγκες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους, θα πρέπει να εφαρμόζεται μια θυματοκεντρική προσέγγιση σε όλη την ποινική διαδικασία και σε όλη τη διαδικασία παροχής βοήθειας στα θύματα εγκλημάτων μίσους.

Η θυματοκεντρική προσέγγιση θέτει τα δικαιώματα, την αξιοπρέπεια και τις εμπειρίες των θυμάτων, καθώς και την ευημερία και την ασφάλειά τους στο επίκεντρο όλων των δράσεων που αναλαμβάνονται για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους. Αυτός ο συστηματικός τρόπος υποστήριξης διασφαλίζει τη συμμετοχή των θυμάτων στη διαδικασία που διεξάγεται σε σχέση με το έγκλημα που υπέστησαν και ταυτόχρονα συμβάλλει στο να διασφαλιστεί ότι οι ανάγκες των θυμάτων γίνονται δεόντως σεβαστές κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσιμης περιόδου. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες κατευθυντήριες γραμμές και τα νομικά μέσα, όπως η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων, τα δικαιώματα που πρέπει να διασφαλίζονται για μια θυματοκεντρική προσέγγιση είναι τα εξής:

6 Normantaité, K. (2018). Victims of hate crimes. In E. Leonaitė (Ed.), *Communicating with Victims of Crime, A Handbook for Officers* (pp. 52–53). Human Rights Monitoring Institute. https://victim-support.eu/wp-content/files_mf/1554799348HandbookforOfficersHRMI2.pdf

1. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΜΕ ΣΕΒΑΣΜΟ.** Αυτό προϋποθέτει ότι τα θύματα οποιουδήποτε εγκλήματος αναγνωρίζονται ως τέτοια και αντιμετωπίζονται με σεβασμό, ευαισθησία και επαγγελματισμό χωρίς κανενός είδους διάκριση με βάση οποιονδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένης της φυλής, του χρώματος του δέρματος, της εθνικότητας, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της τάξης, της κάστας, της θρησκείας, των πεποιθήσεων, των πολιτικών πεποιθήσεων, του φύλου, της γλώσσας, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, της ηλικίας, της αναπηρίας, της κατοικίας, της περιουσίας, της γέννησης ή της υγείας.

2. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.** Όλα τα θύματα οποιουδήποτε εγκλήματος πρέπει να προστατεύονται από περαιτέρω θυματοποίηση ή οποιαδήποτε μορφή εκφοβισμού. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τα θύματα, αλλά και για τους/τις μάρτυρες, τα μέλη της οικογένειας και κάθε πρόσωπο που συμμετέχει στη διαδικασία. Η προστασία περιλαμβάνει μέτρα σωματικής, ψυχολογικής και συναισθηματικής προστασίας. Παράλληλα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι δεν είναι μόνο οι ενέργειες των δραστών/-ιδών, αλλά και των αρχών που ενέχουν τον κίνδυνο βλάβης και από τις οποίες, επομένως, τα θύματα χρειάζονται προστασία.

3. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ.** Ο καλύτερος τρόπος για να ενθαρρυνθούν τα θύματα να απευθυνθούν σε διάφορες υπηρεσίες υποστήριξης είναι να διασφαλιστεί η ιδιωτικότητα και η εμπιστευτικότητα: η τήρηση του απορρήτου κάθε πληροφορίας που θα μπορούσε να οδηγήσει στην ταυτοποίησή τους είναι επίσης σημαντική για την αποφυγή περαιτέρω βλάβης. Το εν λόγω δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, ωστόσο, ενδέχεται να προσκρούει στο δικαίωμα του/της κατηγορουμένου/-ης σε πληροφορίες που απαιτούνται για την αποτελεσματική υπεράσπισή του/της.

4. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ.** Αυτό περιλαμβάνει τη λήψη επαρκών πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματά τους στο πρώτο σημείο επαφής, όπως βασικές πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης, τις διαδικασίες, την προστασία, τη νομική συνδρομή και την πιθανή αποζημίωση, καθώς και τη λήψη πληροφοριών σχετικά με την εξελισσόμενη διαδικασία μετέπειτα.

5. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.** Τα θύματα έχουν το δικαίωμα πρόσβασης και αναζήτησης δικαιοσύνης και λογοδοσίας με κάθε δυνατό τρόπο μέσω των διαθέσιμων διαδικασιών.

6. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΚΡΟΑΣΗΣ.** Τα θύματα έχουν το δικαίωμα να ακουστούν και να παράσχουν στοιχεία κατά τη διάρκεια των διαδικασιών. Αυτό περιλαμβάνει και τις γραπτές δηλώσεις.

7. **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ.** Η διασφάλιση των παραπάνω δικαιωμάτων ενδέχεται να μην είναι αρκετή ώστε να τα αξιοποιήσουν τα θύματα· μπορεί να χρειάζονται νομική και πρακτική βοήθεια για να κινηθούν στην ποινική διαδικασία και να λάβουν άλλες μορφές βοήθειας, όπως οικονομική ή ψυχολογική υποστήριξη.

Η αποτελεσματική πραγμάτωση αυτών των δικαιωμάτων προϋποθέτει ότι όλοι/-ες οι επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαδικασία της ποινικής δικαιοσύνης ή έρχονται σε επαφή με τα θύματα γνωρίζουν τα δικαιώματα αυτά και λαμβάνουν ενεργά μέτρα για τη διασφάλισή τους.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2020). Hate Crime Victims in the Criminal Justice System, A Practical Guide. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). <https://www.osce.org/files/f/documents/c/5/447028.pdf>

Η διαθεματικότητα στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους

Η έννοια της διαθεματικότητας έχει αποκτήσει σημαντική απήχηση τα τελευταία χρόνια στην ακαδημαϊκή κοινότητα, την κοινωνία των πολιτών και όλο και περισσότερο στο δίκαιο και τη δημόσια πολιτική. Ο εν λόγω όρος εισήχθη από την Αμερικανίδα νομικό Κίμπερλε Κρένσο (Kimberlé Crenshaw) στα τέλη της δεκαετίας του 1980⁷ καταδεικνύοντας ότι ο νόμος συχνά απογοητεύει τις μαύρες γυναίκες, οι οποίες ανήκουν σε δύο μειονεκτούσες ομάδες, δηλαδή είναι ταυτόχρονα μαύρες και γυναίκες. Οι συγκεκριμένες ανησυχίες τους περνούν απαρατήρητες στο δίκαιο, τη δημόσια πολιτική και τον ακτιβισμό της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες τείνουν να εστιάζουν σε μία μόνο πτυχή της ανισότητας, όπως είναι είτε η φυλή είτε το φύλο.

Με απλά λόγια, η διαθεματικότητα υποδηλώνει ότι διάφοροι άξονες ανισότητας – όπως το φύλο, η φυλή, η εθνικότητα, η θρησκεία, η τάξη, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου, η ηλικία, η αναπηρία ή το μεταναστευτικό καθεστώς – δεν λειτουργούν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο, αλλά δημιουργούν **αλληλοεπικαλυπτόμενα και αλληλοεξαρτώμενα συστήματα διακρίσεων ή μειονεκτημάτων**. Αυτό είναι πιο εμφανές στην περίπτωση των ατόμων που ανήκουν ταυτόχρονα σε περισσότερες από μία μειονεκτούσες ομάδες, όπως οι μουσουλμάνες γυναίκες, τα φτωχά άτομα με αναπηρία ή οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες που ζουν σε μικρούς οικισμούς με

7 Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), Article 8 (139–167). <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>
Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>

λιγότερη πρόσβαση σε υποδομές. Ωστόσο, η διαθεματικότητα είναι μια πολύ ευρύτερη έννοια που εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι καμία κοινωνική ομάδα δεν είναι ομοιογενής: εντός οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας – όπως οι γυναίκες, οι Ρομά ή τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα – υπάρχουν **περισσότερα και λιγότερο προνομιούχα μέλη που μπορεί να έχουν διαφορετικές ανάγκες και συμφέροντα**. Οι διασταυρούμενοι άξονες της ανισότητας συνεπάγονται ότι κάθε άνθρωπος έχει τις δικές του μοναδικές εμπειρίες διακρίσεων και καταπίεσης.

Αν και η παρατήρηση αυτή μπορεί να φαίνεται αυτονόητη, αξίζει να σημειωθεί πόσο πολύ η νομοθεσία, η πολιτική και η κοινωνία των πολιτών στηρίζονται σε μια μονοκατηγοριακή λογική που **εστιάζει σε έναν άξονα ανισότητας, ενώ αγνοεί όλους τους άλλους**. Οι ομάδες της κοινωνίας των πολιτών συχνά παρέχουν υπηρεσίες και εκπροσωπούν τα συμφέροντα μιας κοινωνικής ομάδας, όπως οι γυναίκες, οι εθνοτικές μειονότητες, τα άτομα με αναπηρία ή τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα, αλλά σε ποια οργάνωση θα πρέπει να απευθυνθεί ένα θύμα εγκλήματος μίσους αν έχει υποστεί διακρίσεις ή βία επειδή είναι ταυτόχρονα γυναίκα και ανήκει σε εθνοτική μειονότητα; Θα μπορούσε να απευθυνθεί σε μια οργάνωση που ειδικεύεται σε θέματα εθνοτικής καταγωγής, αλλά τότε η έμφυλη πτυχή του περιστατικού μπορεί να παραγκωνιστεί ή το αντίστροφο, οπότε οι σύνθετες, ατομικές ανάγκες του θύματος δεν θα ικανοποιηθούν. Πολλές χώρες προσφέρουν προστασία από τις διακρίσεις ή τη βία που οφείλονται σε διαφορετικούς λόγους σε διάφορους νόμους ή σε διάφορες διατάξεις εντός του ίδιου νόμου, γεγονός που αναγκάζει τις υπηρεσίες ποινικής δικαιοσύνης να επικεντρωθούν σε μία μόνο πτυχή της επίθεσης. Ακόμη και αν δεν προβλέπεται από τον νόμο, οι δικηγόροι και οι εισαγγελείς ενδέχεται να επικεντρωθούν μόνο σε μία μόνο πτυχή ενός περιστατικού, εάν αυτό προσφέρει μεγαλύτερες πιθανότητες καταδίκης.

Η διαθεματικότητα θέτει τρεις μάλλον ξεχωριστές προκλήσεις στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους. Πρώτον, ένα έγκλημα μίσους μπορεί να **διαπράττεται έχοντας ταυτόχρονα περισσότερα από ένα κίνητρα προκατάληψης**. Για παράδειγμα, όταν ένας ομοφυλόφιλος Ρομά δέχεται επίθεση τόσο λόγω ρατσιστικών όσο και ομοφοβικών κινήτρων ή όταν μια μουσουλμάννα που φοράει χιτζάμπ δέχεται επίθεση τόσο λόγω ισλαμοφοβικών όσο και σεξιστικών κινήτρων. Μια διαθεματική προσέγγιση θα απαιτούσε

το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης να λαμβάνει υπόψη όλες τις διαφορετικές προκαταλήψεις που υπάρχουν: το έγκλημα να καταγράφεται ως ρατσιστικό και ομοφοβικό ή ως ισλαμοφοβικό και σεξιστικό· να εμφανίζεται στις ποινικές στατιστικές και στις δύο κατηγορίες (και ιδανικά και σε μια ειδική διαθεματική ή πολλαπλών λόγων κατηγορία)· και να αναγνωρίζονται όλες οι προκαταλήψεις στην ποινή (ενδεχομένως με υψηλότερη ποινή που αντιστοιχεί στον μεγαλύτερο αντίκτυπο που είχε το έγκλημα στο θύμα και στις διάφορες πληγείσες κοινότητες).

Δεύτερον, η διαθεματικότητα μπορεί να έχει σημασία και σε υποθέσεις όπου υπάρχει μόνο ένα κίνητρο προκατάληψης: οι διαφορές στο επίπεδο εκπαίδευσης, στην οικονομική κατάσταση, στο μεταναστευτικό καθεστώς ή στην αναπηρία μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο το θύμα βιώνει το έγκλημα, την απόφασή του να καταγγείλει ή να μην καταγγείλει το έγκλημα, καθώς και την ικανότητά του να συμμετέχει αποτελεσματικά στην ποινική διαδικασία. Συνεπώς, οι ανάγκες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους δεν διαφέρουν μόνο από εκείνες των θυμάτων άλλων τύπων εγκλημάτων, και όχι μόνο ανάλογα με το κίνητρο προκατάληψης βάσει του οποίου διαπράχθηκε το έγκλημα, αλλά **εξαρτώνται και από άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά, ταυτότητες ή καταστάσεις ζωής του θύματος που δεν είχαν άμεση σχέση με την ίδια την επίθεση**⁸. Αυτό απαιτεί προσεκτική, εξατομικευμένη αξιολόγηση των αναγκών του θύματος όταν αποφασίζονται τα μέτρα προστασίας ή οι τύποι υποστήριξης που μπορεί να χρειαστεί το θύμα⁹. Μια ενδελεχής ανάλυση των προσωπικών χαρακτηριστικών ή του ιστορικού των θυμάτων μίσους θα μπορούσε να βοηθήσει στην αποτελεσματικότερη στόχευση των προληπτικών δράσεων εφόσον οι στατιστικές δείχνουν ότι ορισμένες ομάδες ανθρώπων είναι πιο πιθανό να γίνουν θύματα διαφόρων κατηγοριών εγκλημάτων μίσους με βάση διακριτά κίνητρα προκατάληψης.

Τέλος, η διαθεματικότητα μπορεί να είναι σημαντική όχι μόνο όσον αφορά τα θύματα, αλλά και όσον αφορά τους/τις δράστες/-ιδες. Το δομικά μεροληπτικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ενδέχεται να θέτει σε μειονεκτική

8 Iganski, P., & Lagou, S. (2015). Hate crimes hurt some more than others: Implications for the just sentencing of offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 30, 1696–1718. <https://doi.org/10.1177/0886260514548584>

9 Αναφορικά με την αξιολόγηση των ατομικών αναγκών βλ. το κεφάλαιο για την υποστήριξη των θυμάτων.

θέση ορισμένες ομάδες δραστών/-ιδών: είναι πιθανότερο να εντοπιστούν και να διωχθούν ή είναι πιθανότερο να λάβουν υψηλότερες κυρώσεις, όπως όταν η νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους χρησιμοποιείται δυσανάλογα συχνότερα στην περίπτωση δραστών/-ιδών που ανήκουν σε φυλετικές ή εθνοτικές μειονότητες έναντι θυμάτων της πλειοψηφίας¹⁰ ή όταν οι μετανάστες/-ριες και οι εθνοτικές μειονότητες κατηγορούνται για την αύξηση των ομοφοβικών ή αντισημιτικών εγκλημάτων¹¹. Αυτό που προορίζεται να προστατεύσει μια μειονεκτούσα ομάδα της κοινωνίας (την ομάδα του θύματος) μπορεί να καταλήξει να στιγματίσει μια άλλη μειονεκτούσα ομάδα της κοινωνίας (την ομάδα του/της δράστη/-ιδος). Οι αντιδράσεις της ποινικής δικαιοσύνης στα εγκλήματα μίσους μπορεί ακούσια να **αυξήσουν, αντί να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές αδικίες**, και οι πολιτικοί παράγοντες μπορεί να το εργαλειοποιήσουν αυτό για δικό τους όφελος.

Η διαθεματικότητα αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο στις πολιτικές ισότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πιο πρόσφατες γενιές των ειδικών στρατηγικών ισότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹² ζητούν όλες μια διαθεματική προσέγγιση. Για παράδειγμα, το σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού αναφέρει ότι: «εκτός από τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, ο ρατσισμός μπορεί επίσης να συνδυάζεται με διακρίσεις και

μίσος για άλλους λόγους, όπως το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ηλικία, και η αναπηρία ή με διακρίσεις και μίσος κατά των μεταναστών. Αυτό πρέπει να συνυπολογιστεί μέσω μιας διαθεματικής προσέγγισης.»¹³.

Η σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους¹⁴ αναφέρει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναγνωρίσουν «τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους τα εγκλήματα μίσους εκδηλώνονται και επηρεάζουν διάφορες ομάδες και άτομα με πολλαπλά διασταυρούμενα χαρακτηριστικά και καταστάσεις», ότι «τα εγκλήματα μίσους μπορούν να συνδέονται με διάφορα διασταυρούμενα προσωπικά χαρακτηριστικά ή καταστάσεις και ότι τέτοιες εκδηλώσεις εγκλημάτων μίσους συχνά οδηγούν σε ενισχυμένο αντίκτυπο στα θύματα». Συνιστά μεταξύ άλλων να θεσπιστούν μέτρα που «λαμβάνουν υπόψη τον ποιοτικά διαφορετικό τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η διαθεματική θυματοποίηση και διαβαθμίζουν τα μέτρα υποστήριξης των θυμάτων υπό αυτό το πρίσμα» και ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει «να εντοπίζουν, να καταγράφουν, να παρακολουθούν και να αναλύουν» όχι μόνο τους διαφορετικούς λόγους εγκλημάτων μίσους, αλλά και τα διαθεματικά εγκλήματα μίσους.

Η διαθεματικότητα είναι μια εξαιρετικά αφηρημένη, θεωρητική έννοια και η τρέχουσα εφαρμογή της στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και υποστήριξης των θυμάτων σε όλη την Ευρώπη είναι μάλλον περιορισμένη¹⁵. Η έρευνά μας εντόπισε πολύ λίγες καλές πρακτικές που εξετάζουν συστηματικά τη διαθεματικότητα στις χώρες-στόχους. Εντούτοις, στα κεφάλαια που ακολουθούν, επισημαίνουμε πώς η διαθεματικότητα εφαρμόζεται ήδη στην πράξη – έστω και σε εμβρυακή μορφή – και παρέχουμε συστάσεις για το πώς οι καλές πρακτικές θα μπορούσαν να βελτιωθούν περαιτέρω ώστε να γίνουν πραγματικά διαθεματικές.

10 Bárd, P. (2014). A gyűlölet-bűncselekmények hatékony üldözésének társadalmi feltételrendszerre. In A. Borbíró, É. Inzelt, K. Kerecsi, M. Lévy, L. Podoletz (Eds). A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére (pp. 29–39). Eötvös Kiadó.

11 Haritaworn, J. (2010). Queer injuries: the racial politics of “homophobic hate crime” in Germany. *Social Justice*, 37(1), 69–89. <https://doi.org/10.2307/41336936>

12 Μια Ένωση Ισότητας: Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων 2020-2025 COM(2020) 152, (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0152> Μια Ένωση Ισότητας: Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού 2020-2025 COM(2020) 565, (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0565> Μια Ένωση Ισότητας: Στρατηγικό Πλαίσιο της ΕΕ για την Ισότητα, την Ένταξη και τη Συμμετοχή των Ρομά COM(2020) 620, (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0620> Μια Ένωση Ισότητας: Στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ 2020-2025 COM(2020) 689, (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0698> Μια Ένωση Ισότητας: Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 COM(2021) 101, (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0101> Στρατηγική της ΕΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού COM(2021) 142, (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142> Στρατηγική της ΕΕ για την Καταπολέμηση του Αντισημιτισμού και τη Διαφύλαξη της Εβραϊκής Ζωής (2021-2030) COM(2021) 615, (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0615>

13 Μια Ένωση Ισότητας: Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού 2020-2025 COM(2020) 565, (2020), παράγραφος 5 στην Εισαγωγή. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0565>

14 Council of Europe Committee of Experts On Hate Crime (PC/ADI-CH) (2023): Draft Recommendation CM/Rec(20XX)XX of the Committee of Ministers to member States on Combating Hate Crime, (2023). <https://rm.coe.int/pc-adi-ch-2023-05-en-draft-recommendation/1680ab5e49>

15 Borràs Andrés, N., Viggiani, G., & Passanante, L. (2023). Transnational report: The crucial role of intersectional and victim-centred approaches to confronting bias-motivated violence. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.7885566>

Περαιτέρω πηγές

- ▶ European Commission, Directorate General for Justice and Consumers, European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, & Fredman, S. (2016). Intersectional discrimination in EU gender equality and non-discrimination law. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2838/241520>
- ▶ Walser, E. (2020). Hate crime provisions in EU member states: The importance of an intersectional approach to ensure victims' rights (G. Siklossy, Ed.). ENAR. https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/intersectionality_and_hate_crime_briefing_final-2.pdf
- ▶ Intersectionality and Multiple Discrimination.). Council of Europe. <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/intersectionality-and-multiple-discrimination>

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά μιας καλής πρακτικής;

Για τον προσδιορισμό των καλών πρακτικών, το παρόν εγχειρίδιο βασίζεται στην προσέγγιση που έχει αναπτύξει το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE). Η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει τον καθορισμό ενός τυποποιημένου συνόλου κριτηρίων προκειμένου να εντοπιστούν οι πολλά υποσχόμενες πρακτικές, να αναλυθούν για να αξιολογηθεί κατά πόσον πρόκειται πράγματι για καλές πρακτικές και, στη συνέχεια, να διαδοθούν αυτές που έχουν επιλεγεί¹⁶.

Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήσαμε την έρευνα σε τέσσερα (4) βήματα. Πρώτον, η συγκεκριμένη εστίαση του έργου προκαθόρισε το θέμα στο οποίο επιδιώχθηκε να εντοπιστούν καλές πρακτικές: το θέμα αυτό είναι η αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, με ιδιαίτερη έμφαση στην εστίαση στο θύμα και τη διαθεματικότητα. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκε ένα πρότυπο για την περιγραφή κάθε «πρακτικής με δυνατότητες» αυτό περιλάμβανε πληροφορίες σχετικά με το πλαίσιο, τον οργανισμό υλοποίησης, τους εμπλεκόμενους εταίρους, τους στόχους, τα αποτελέσματα και τον αντίκτυπο, τον προϋπολογισμό, τα διδάγματα που αντλήθηκαν και την πηγή περαιτέρω πληροφοριών. Έπειτα, ζητήθηκε από τους οργανισμούς-εταίρους να εντοπίσουν και να συλλέξουν πληροφορίες από τους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς για τις «πρακτικές με δυνατότητες». Οι πρακτικές αυτές συζητήθηκαν σε εθνικά εργαστήρια. Ως επόμενο βήμα, με βάση τις πρακτικές που συλλέχθηκαν, προσδιορίσαμε έναν μικρότερο αριθμό κατηγοριών (μέθοδοι και εργαλεία, όπως η υποστήριξη των θυμάτων, η τεκμηρίωση, η κατάρτιση επαγγελματιών,

¹⁶ EIGE's approach to Good Practices (2023) European Institute for Gender Equality. European Institute for Gender Equality. https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/good-practices/eige-approach?language_content_entity=en

η διατομεακή συνεργασία, η επαγγελματική εξειδίκευση, η ευαισθητοποίηση κ.λπ.). Για κάθε κατηγορία, επιλέξαμε μία κύρια καλή πρακτική που συζητήθηκε περαιτέρω στο διακρατικό εργαστήριο. Η τελική φάση ήταν η διάδοση, η οποία περιλάμβανε συζητήσεις στα εθνικά και διακρατικά εργαστήρια, καθώς και το παρόν εγχειρίδιο.

Η μεθοδολογία του EIGE προβλέπει τα ακόλουθα βασικά κριτήρια που σχετίζονται με όλους τους τομείς πολιτικής: δυνατότητα μεταφοράς, συνάφεια, αποδοτικότητα, αποτελεσματικότητα, απήχηση και βιωσιμότητα. Το EIGE αναδεικνύει επίσης ως κριτήριο το μαθησιακό δυναμικό, την οποία ο οδηγός εξηγεί ως «το δυναμικό ως εργαλείο (μάθησης) που μπορεί να ενισχύσει την ικανότητα των ενδιαφερόμενων μερών»¹⁷.

Ο Ευρωπαϊκός Δικτυακός Τόπος για την Ένταξη (EWSI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – ένας ολοκληρωμένος πόρος της ΕΕ που παρέχει στους/στις υπεύθυνους/-ες χάραξης πολιτικής και στους/στις επαγγελματίες τρέχουσες πληροφορίες και υποδειγματικές προσεγγίσεις για την ένταξη των μεταναστών/-ριών – περιέχει ακόμη έναν ορισμό σχετικά με τις καλές πρακτικές: «στρατηγικές, προσεγγίσεις ή/και δραστηριότητες που έχουν αποδειχθεί μέσω έρευνας και αξιολόγησης ότι είναι αποτελεσματικές, αποδοτικές, βιώσιμες ή/και μεταβιβάσιμες και ότι οδηγούν αξιόπιστα σε ένα επιθυμητό αποτέλεσμα»¹⁸.

Με βάση αυτές τις δύο πηγές, χρησιμοποιήσαμε τα ακόλουθα κριτήρια για να επιλέξουμε τις καλές πρακτικές και μέσα από αυτές τις κορυφαίες καλές πρακτικές:

- ▶ **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ:** Οι καλές πρακτικές αποσκοπούν στην παραγωγή θετικών αποτελεσμάτων και στην επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων τους σε σχέση με τα συγκεκριμένα προβλήματα που επιχειρούν να αντιμετωπίσουν.
- ▶ **ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ:** Οι καλές πρακτικές βασίζονται συχνά σε εμπειρικά στοιχεία που προέρχονται από επιστημονικές έρευνες (π.χ. έρευνες, ομάδες εστιασμένης συζήτησης/focus groups, συνεντεύξεις, παρατήρηση συμμετεχόντων ατόμων κ.λπ.) Μπορεί, συν τοις άλλοις, να

¹⁷ ό.π..

¹⁸ What are „good practices“? | European Website on Integration. (13 October 2021). European Commission. https://ec.europa.eu/migrant-integration/page/what-are-good-practices_en

βασίζονται στις ανάγκες της κοινότητας των ατόμων που πλήττονται από τα συγκεκριμένα προβλήματα που η καλή πρακτική σκοπεύει να αντιμετωπίσει. Τα ευρήματα αυτών των αποδεικτικών στοιχείων εφαρμόζονται στην πράξη.

- ▶ **ΣΥΝΑΦΕΙΑ:** Οι καλές πρακτικές έχουν ως στόχο να είναι σχετικές και προσαρμοσμένες ώστε να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τα συγκεκριμένα προβλήματα.
- ▶ **ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΤΗΤΑ:** Για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη βελτίωση των καλών πρακτικών, όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα πρέπει να συμμετέχουν στις διαδικασίες αυτές.
- ▶ **ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ:** Οι καλές πρακτικές – ιδανικά – θα πρέπει να είναι βιώσιμες με την πάροδο του χρόνου. Αυτό περιλαμβάνει πρακτικές που είναι ανθεκτικές σε σχέση με το μεταβαλλόμενο περιβάλλον.
- ▶ **ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ:** Οι καλές πρακτικές θα μπορούσαν – εκτός από βιώσιμες – να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και ανάγκες. Η προσαρμοστικότητα συνεπάγεται επιπλέον ότι οι καλές

πρακτικές έχουν την ικανότητα να προσαρμόζονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις ή σε τοπικά και εθνικά πλαίσια, ώστε να γίνονται πιο ευέλικτες, ευπροσάρμοστες και, συνεπώς, πιο πολύτιμες.

- ▶ **ΜΕΤΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ:** Για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των καλών πρακτικών, μπορούν να αναπτυχθούν δείκτες για την ποσοτικοποίηση των πλεονεκτημάτων τους και των τομέων που χρήζουν βελτίωσης.
- ▶ **ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ:** Οι καλές πρακτικές πρέπει να είναι διαφανείς για να επιτρέπουν τη λογοδοσία, να διευκολύνουν τη μάθηση και τη βελτίωση, τη βιωσιμότητα της χρηματοδότησης, καθώς και τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών.
- ▶ **ΚΑΛΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:** Για την καλύτερη προσέγγιση των ενδιαφερόμενων μερών και όσων μπορεί να επωφεληθούν από μια καλή πρακτική, η ευρεία κοινοποίησή της είναι ουσιώδης. Επιπρόσθετα, προκειμένου μια καλή πρακτική να είναι προσαρμόσιμη, διαφανής και μετρήσιμη, κάθε βήμα της διαδικασίας σχεδιασμού, ανάπτυξης και εφαρμογής θα πρέπει να τεκμηριώνεται.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ *Compendium of practices on hate crime. (2021). European Union Agency for Fundamental Rights. <http://fra.europa.eu/en/theme/hate-crime/compendium-practices>*
- ▶ *Daković, T., & Senta, C. (2019). Against hate. Guidebook of good practices in combating hate crimes and hate speech. <https://www.cms.hr/en/publikacije/against-hate-guidebook-of-good-practices-in-combating-hate-crimes-and-hate-speech>*
- ▶ *Pullerits, M., Piggott, H., Turley, C., DeMarco, J., Ghezelayagh, S., Tann, J., & Wedlake-James, T. (2020). Successes and challenges of delivering hate crime community projects. A summary of evaluations from the Hate Crime Community Project Fund, waves 1 and 2 (Research Report 115). Home Office & NatCen Social Research. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e6b8adf86650c72748487ab/successes-and-challenges-horr115.pdf>*

Υποστήριξη των θυμάτων

Περιγραφή του προβλήματος

Ο σοβαρός αντίκτυπος των εγκλημάτων μίσους στα θύματα και στην ευρύτερη κοινότητα στην οποία αυτά ανήκουν ενισχύει την ύψιστη σημασία υιοθέτησης και εφαρμογής μιας θυματοκεντρικής προσέγγισης στις (ποινικές) διαδικασίες – οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων που είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους μπορούν να αποτρέψουν την εκ νέου θυματοποίηση, την περαιτέρω τραυματοποίηση και να μετριάσουν τις επιπτώσεις που έχουν τα περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις τόσο στο ίδιο το άτομο όσο και στην κοινότητά του. Μια θυματοκεντρική προσέγγιση προϋποθέτει ότι οι επιθυμίες και οι εμπειρίες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους ακούγονται, λαμβάνονται υπόψη και γίνονται όσο το δυνατόν περισσότερο σεβαστές, συμπεριλαμβανομένου του κατά πόσον επιθυμούν ή όχι να επωφεληθούν από την εν λόγω βοήθεια. Η διακρατική έκθεση που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου Counter Hate διαπίστωσε ότι στις εξεταζόμενες χώρες καμία οργάνωση δεν προσφέρει ένα πλήρες φάσμα υπηρεσιών που να είναι διαθέσιμες σε όλα τα θύματα εγκλημάτων μίσους (δηλαδή όχι μόνο σε εκείνα με ένα συγκεκριμένο προστατευόμενο χαρακτηριστικό)¹⁹. Η έλλειψη ενός τέτοιου συστήματος υποστήριξης των θυμάτων καθιστά απαραίτητη την οριζόντια και κάθετη συνεργασία μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του κράτους. Κοινό χαρακτηριστικό των εξεταζόμενων χωρών είναι ότι οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων είναι επιλεκτικές

19 Borràs Andrés, N., Viggiani, G., & Passanante, L. (2023). Transnational report: The crucial role of intersectional and victim-centred approaches to confronting bias-motivated violence. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.7885566>

και κατακερματισμένες.

Η αποτελεσματικότητα και η εστίαση στο θύμα κάθε συστήματος υποστήριξης που προσφέρεται στα θύματα εγκλημάτων μίσους προϋποθέτει την ολοκληρωμένη γνώση των αναγκών του θύματος. Για την εξαντλητική χαρτογράφηση των ειδικών αναγκών των θυμάτων εγκλημάτων μίσους, δεν μπορεί να υποτιμηθεί η σημασία της **εκτίμησης των ατομικών αναγκών (Individual Needs Assessment-INA)**. Οι αρχές επιβολής του νόμου που έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με το θύμα πρέπει να διεξάγουν την αρχική αξιολόγηση για τον εντοπισμό των άμεσων αναγκών των θυμάτων σε θέματα ασφάλειας και προστασίας, ενώ οι εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων που διατηρούν επαφή με το θύμα σε μεταγενέστερα στάδια μπορούν να εντοπίσουν και να αντιμετωπίσουν τις περαιτέρω ανάγκες του²⁰. Είναι σημαντικό να υπάρχει συνεχής ροή πληροφοριών μεταξύ των εξειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων ή των οργανώσεων που παρέχουν υποστήριξη και των αρχών επιβολής του νόμου, ώστε να διασφαλίζεται επαρκής, έγκαιρη και στοχευμένη βοήθεια για τα θύματα εγκλημάτων μίσους²¹. Μόνο η υποστήριξη που βασίζεται σε μια ολοκληρωμένη εκτίμηση ατομικών αναγκών είναι ικανή να βοηθήσει τα θύματα εγκλημάτων μίσους με ολιστικό τρόπο. Η εν λόγω εκτίμηση προϋποθέτει πρωτίστως ότι τα θύματα ακούγονται και γίνονται πιστευτά· οι ισχυρισμοί για κίνητρα μίσους για το έγκλημα πρέπει να αναγνωρίζονται και οι διαδικασίες να προχωρούν αναλόγως· αυτή η εκτίμηση πρέπει να είναι ευαίσθητη, να αντικατοπτρίζει την κοινωνική ταυτότητα του θύματος, το φύλο κ.λπ. και να διεξάγεται με τρόπο που να είναι προσβάσιμος σε όλα τα θύματα (κατανοητή πληροφόρηση και επικοινωνία, διερμηνεία, φυσική προσβασιμότητα κ.λπ.)²². Στόχος της

20 Borràs Andrés, N., Viggiani, G., & Passanante, L. (2023). *Transnational report: The crucial role of intersectional and victim-centred approaches to confronting bias-motivated violence*. <https://zenodo.org/records/7885567>

21 Για τα βασικά κανάλια επικοινωνίας δείτε: Organization for Security and Co-operation in Europe. (2021). *Model Guidance on Individual Needs Assessments of Hate Crime Victims*. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), p. 28. https://www.osce.org/files/f/documents/5/9/489782_o.pdf

22 Υπάρχουν διάφορα πρότυπα που έχουν αναπτυχθεί για την εκτίμηση ατομικών αναγκών των θυμάτων εγκλημάτων μίσους, για παράδειγμα το πλαίσιο THRIVE που χρησιμοποιείται σε ορισμένες αστυνομικές υπηρεσίες στο Ηνωμένο Βασίλειο

εκτίμησης ατομικών αναγκών είναι η κατανόηση των αναγκών του θύματος, ο προσδιορισμός των αντίστοιχων μέτρων προστασίας και υποστήριξης, η διαπίστωση της ανάγκης ειδικής προστασίας κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και η εξασφάλιση της επικοινωνίας με τις αρμόδιες υπηρεσίες υποστήριξης²³. Η εκτίμηση των ευάλωτων σημείων και των αναγκών δεν πρέπει να περιορίζεται στο χαρακτηριστικό του θύματος που αποτέλεσε το κίνητρο του εγκλήματος, αλλά πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις πτυχές της ταυτότητας και της κατάστασης της ζωής του που μπορεί να είναι σημαντικές για την παροχή βοήθειας.

Οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων περιλαμβάνουν οποιαδήποτε δωρεάν και προσαρμοσμένη βοήθεια στα θύματα εγκλημάτων. Το είδος της βοήθειας ποικίλλει. Οι πιο συνηθισμένες μορφές υπηρεσιών υποστήριξης περιλαμβάνουν: **νομική, ιατρική συνδρομή, ψυχολογική βοήθεια, στέγαση, υπηρεσίες διαμεσολάβησης, υποστήριξη σε διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης ή παροχή πληροφοριών**. Επειδή τα εγκλήματα μίσους μπορεί να έχουν αντίκτυπο πέραν του άμεσου θύματος, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο σε αυτά, αλλά θα πρέπει να επεκτείνεται και στα έμμεσα θύματα (όπως τα μέλη της οικογένειας ή οι στενοί/-ές φίλοι/-ες). Ενδεχομένως να χρειάζεται κάποια μορφή υποστήριξης για τα μέλη της κοινότητας που αποτελούν στόχο ή για οποιοδήποτε πρόσωπο αισθάνεται ότι επηρεάζεται.

Η πρόσβαση στην υποστήριξη δεν πρέπει να εξαρτάται από την έναρξη μιας (ποινικής) διαδικασίας, και δεν μπορεί να περιορίζεται στα αρχικά στάδια της διαδικασίας αν η τελευταία έχει ξεκινήσει: πρέπει να είναι συνεχώς διαθέσιμη²⁴. Η ολοκληρωμένη υποστήριξη των θυμάτων εγκλημάτων μίσους υπερβαίνει τις αρμοδιότητες (και συχνά τις ικανότητες) ενός μόνο φορέα· ένα συνεκτικό και άρτια λειτουργικό σύστημα υποστήριξης των θυμάτων στηρίζεται **στη συνεργασία μεταξύ κρατικών φορέων και οργανώσεων**

23 Organization for Security and Co-operation in Europe. (2021). *Model Quality Standards for Hate Crime Victim Support*. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). p. 18. https://www.osce.org/files/f/documents/1/0/485273_1.pdf

24 Organization for Security and Co-operation in Europe. (2021). *Model Quality Standards for Hate Crime Victim Support*. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). p. 10. https://www.osce.org/files/f/documents/1/0/485273_1.pdf

της κοινωνίας των πολιτών. Οι βασικές αρχές της υποστήριξης των θυμάτων εγκλημάτων μίσους περιλαμβάνουν:

- ▶ ανωνυμία και εμπιστευτικότητα: για να εξασφαλιστεί η ασφάλεια των θυμάτων και να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη τους στη διαδικασία υποστήριξης των θυμάτων·
- ▶ προσεταιρισμός: για να διευκολυνθεί η θετική επαγγελματική στάση και να δημιουργηθεί μια ατμόσφαιρα με επίκεντρο το θύμα·
- ▶ οργανωτική, οικονομική και χωροταξική ανεξαρτησία: για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία του παρόχου υπηρεσιών υποστήριξης και να οικοδομηθεί εμπιστοσύνη·
- ▶ επίγνωση της διαθεματικότητας και της ποικιλομορφίας: για να διατηρηθεί ένας κριτικός αναστοχασμός σχετικά με τις κοινωνικές, φυλετικές, θρησκευτικές κ.λπ. διαφορές·
- ▶ ολιστική προσέγγιση της ανθεκτικότητας: για να μετριάσει τις επιπτώσεις ενός εγκλήματος μίσους, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες του θύματος και το κοινωνικό, πολιτιστικό κ.λπ. περιβάλλον του·
- ▶ μη διακριτική και μη επικριτική προσέγγιση.²⁵

Οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων εγκλημάτων μίσους που συμμορφώνονται με τις ανωτέρω αρχές προϋποθέτουν την προληπτική ανάπτυξη πολυτομεακής συνεργασίας και σύμπραξης μεταξύ των κρατικών αρχών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών²⁶. Τα πρωτόκολλα θα πρέπει να ρυθμίζουν τη ροή πληροφοριών μεταξύ των αρχών της ποινικής δικαιοσύνης και λοιπών οργανισμών που παρέχουν υποστήριξη, καθώς και ένα λειτουργικό και διαφανές σύστημα παραπομπών και διαύλων επικοινωνίας που θα διασφαλίζουν την ανταλλαγή όλων των σχετικών πληροφοριών, ενώ θα διαφυλάσσεται η εμπιστευτικότητα των θυμάτων²⁷.

25 Kees, S.-J., Iganski, P., Kusche, R., Świder, M., & Chahal, K. (2016). Hate Crime Victim Support in Europe | A Practical Guide. RAA Sachsen (Saxony) - Counselling Services for Victims of Hate Crimes. pp. 31-33. https://www.equalrightstrust.org/sites/default/files/ertdocs/2016_RAA_Saxony-Hate_Crime_Victim_Support_2016_Vers.final_.pdf

26 Για λεπτομέρειες, δείτε το κεφάλαιο για τη διατομεακή συνεργασία.

27 Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR). (2022). Policy Brief | Hate Crime Victim Support. p. 43. <https://www.osce.org/files/f/documents/b/e/516375.pdf>

Επιπρόσθετα, στα εύρυθμα συστήματα υποστήριξης θυμάτων, οι οργανισμοί παροχής υπηρεσιών απολαμβάνουν την εμπιστοσύνη των θυμάτων εγκλημάτων μίσους και είναι πιο πιθανό να μπορούν να διοχετεύσουν πελάτες/-ισσες για στρατηγικές δικαστικές διαδικασίες και, ως εκ τούτου, να βελτιώσουν την ποιότητα του συστήματος και να προωθήσουν μια θυματοκεντρική προσέγγιση και μέσω των δικαστικών διαδικασιών.

Κύρια καλή πρακτική

Η **SOS Racism Catalunya (SOS Racisme Catalunya)** είναι μια οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών που διατηρεί μια **Υπηρεσία Βοήθειας και Καταγγελίας** (Servei d'Atenció i Denúncia – **SAiD**) για τα θύματα του ρατσισμού²⁸. Ο ρατσισμός παραμένει η κύρια αιτία για τα εγκλήματα μίσους στην Ισπανία. Αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση του αριθμού των καταγγελλόμενων ρατσιστικών εγκλημάτων μίσους, το 80-90% των περιστατικών με κίνητρο το μίσος παραμένει άορατο για το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Οι κρατικοί θεσμοί συχνά παραμένουν αδρανείς, αδυνατούν να αποτρέψουν την δευτερογενή θυματοποίηση ή να προσφέρουν αποτελεσματική βοήθεια στα θύματα ρατσιστικής βίας. Το SAiD δημιουργήθηκε με σκοπό την παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης στα θύματα του ρατσισμού, ιδίως στα θύματα ρατσιστικών εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων λόγω φυλής.

Γενικός στόχος του είναι να αποκαταστήσει τα δικαιώματα των θυμάτων και να επανορθώσει τη βλάβη που προκάλεσαν στα θύματα η βία ή οι διακρίσεις λόγω προκαταλήψεων. Επιπλέον, το SAiD εργάζεται ενεργά για την καταγγελία του ρατσισμού με κοινωνική δράση και δημόσια συνηγορία, την απόδοση ευθυνών στα μέλη της δημόσιας διοίκησης και την ενθάρρυνση της καταγγελίας ρατσιστικών εγκλημάτων μίσους. Οι υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης των θυμάτων περιλαμβάνουν

28 SAiD | Servei gratuït i especialitzat que ofereix atenció a persones que han patit una discriminació o un delictes d'odi racista. SOS Racisme. <https://sosracisme.org/said/>

νομική εκπροσώπηση (συμπεριλαμβανομένης της υποβολής καταγγελιών), πρακτικές αποκαταστατικής δικαιοσύνης, ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις και παραπομπές σε άλλους εξειδικευμένους φορείς. Για να αποκαταστήσει τη ζημία που προκαλούν τα ρατσιστικά εγκλήματα μίσους στα θύματα, χρησιμοποιεί μοναδικά μια επανορθωτική προσέγγιση: περιλαμβάνει την απόδοση ευθυνών στον/στη δράστη/-ίδα, ενώ παράλληλα προωθεί τη συμμετοχή της κοινότητας για τον μετασχηματισμό της σύγκρουσης. Η προσέγγιση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης που εφαρμόζει το SaiD προωθεί μια εξατομικευμένη παρέμβαση που προσαρμόζεται στο πλαίσιο, προκειμένου να αποκατασταθεί η βλάβη, να μειωθεί η μοναξιά και η απομόνωση των θυμάτων και να αποτραπεί η ατομική και συλλογική δευτερογενής θυματοποίηση. Στη διαδικασία αποκαταστατικής δικαιοσύνης συμμετέχουν όλα τα θιγόμενα μέρη: το θύμα, η κοινότητά του και ο/η δράστης/-ίδα.

Τα τελευταία χρόνια, η SOS Racisme έχει βοηθήσει και υποστηρίξει πάνω από πεντακόσια (500) θύματα ετησίως, αλλά μόνο το ένα τέταρτο (1/4) αυτών των περιπτώσεων πληρούσαν τις προϋποθέσεις για καταγγελία στις αρχές. Στις προκλήσεις και τα εμπόδια περιλαμβάνονται ενδεικτικά τα εξής: τα θύματα εγκαταλείπουν τη διαδικασία λόγω φόβου ή δυσπιστίας, εξαφανίζονται ή δεν είναι διαθέσιμα ή δεν μπορούν να διαχειριστούν μόνα τους τη σύγκρουση. Το SAiD βελτίωσε πρόσφατα τις υπηρεσίες του, αύξησε τους ανθρώπινους πόρους του και διαφοροποίησε τους διαύλους επικοινωνίας του προκειμένου να καταστήσει τις υπηρεσίες του πιο προσιτές. Η μεγαλύτερη ικανότητα και αφοσίωση στην πρώτη φροντίδα είχε ως αποτέλεσμα τον καλύτερο εντοπισμό ρατσιστικών περιστατικών και την καλύτερη εξυπηρέτηση των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων μίσους. Πλέον, το SAiD είναι γνωστό ως σημείο επαφής για θύματα που έχουν ανάγκη από εξειδικευμένες υπηρεσίες.

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Το **Ίδρυμα Γραμματείας Ρομά** (Fundación Secretariado Gitano-**FSG**) στην Ισπανία εργάζεται για την ολοκληρωμένη προώθηση των δικαιωμάτων των Ρομά χρησιμοποιώντας μια διεπιστημονική προσέγγιση²⁹. Το **Πρόγραμμα Calí** (Programa Calí) που υλοποιεί, έχει σχεδιαστεί για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους και των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά, και με τη συμμετοχή τριάντα (30) γυναικών εμπειρογνομών Ρομά παρέχει υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων με ευαισθησία στο φύλο και σύμφωνα με μια διαθεματική προσέγγιση. Τα θύματα συνοδεύονται και υποστηρίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας: από την υποβολή της καταγγελίας μέχρι την έκδοση της απόφασης στην υπόθεση. Το FSG διεξάγει επίσης στρατηγικές δίκες και ενεργεί ως συντονιστής της Εθνικής Υπηρεσίας για την υποστήριξη θυμάτων φυλετικών ή εθνοτικών διακρίσεων, συνεργαζόμενο έτσι με επιπλέον επτά (7) ΟΚΠ, καθιστώντας τις υπηρεσίες προσβάσιμες σε όλα τα μέρη της χώρας. Από το 2015, η σλοβενική οργάνωση **LEGEBITRA** για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα λειτουργεί ένα **Πρόγραμμα Νομικής Συμβουλευτικής**, το οποίο συγκροτήθηκε ως τμήμα του Κέντρου Νομικής Συμβουλευτικής για την Προστασία από τις Διακρίσεις στη Νομική Σχολή (Πανεπιστήμιο της Λιουμπλιάνας) ως επίσημα διαπιστευμένη εξωπανεπιστημιακή δραστηριότητα. Προσφέρει κυρίως δωρεάν νομικές συμβουλές σε κάθε άτομο που έχει αντιμετωπίσει διακρίσεις, ρητορική μίσους ή έγκλημα μίσους λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, της έκφρασης φύλου ή των χαρακτηριστικών φύλου του. Το Πρόγραμμα Νομικής Συμβουλευτικής παρέχει μεταξύ άλλων πληροφορίες και γενική καθοδήγηση για θύματα διακρίσεων και εγκλημάτων μίσους. Εκτός από νομικές συμβουλές, η LEGEBITRA προσφέρει ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε θύματα εγκλημάτων μίσους· γενικά η ψυχοκοινωνική υποστήριξη προηγείται από την παροχή νομικών συμβουλών. Η Rete Dafne στην Ιταλία είναι μια δημόσια υπηρεσία που βοηθά τα θύματα εγκλημάτων, όχι αποκλειστικά τα θύματα εγκλημάτων μίσους. Οι υπηρεσίες υποστήριξης

29 Equal Treatment. Fundación Secretariado Gitano. https://www.gitanos.org/que-hacemos/areas/equal_treatment/index.html.en

θυμάτων προσφέρονται σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, τις δικαστικές αρχές, τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τις ΟΚΠ με σχετικές εντολές. Η Rete Dafne λειτουργεί ένα δίκτυο παρόχων υπηρεσιών που προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες που προσδιορίζονται στην αρχική φάση της διαδικασίας. Οι υπηρεσίες από τις οποίες μπορούν να επωφεληθούν τα θύματα περιλαμβάνουν συνοδεία σε υπηρεσίες, ψυχολογική υποστήριξη, ασφαλείς χώρους, ομαδικές συναντήσεις, διαμεσολάβηση και ψυχιατρική ή ιατρική συμβουλευτική.

Παρόλο που υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση για τις υπηρεσίες της Rete Dafne, η δημόσια χρηματοδότησή της παραμένει χαμηλή. Το ιταλικό **Gay Center**³⁰ προσφέρει βοήθεια σε θύματα διακρίσεων και βίας λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Το επαγγελματικό προσωπικό και οι εθελοντές/-ριές του εξυπηρετούν τα θύματα αυτά, πρώτον, προσφέροντας μια δωρεάν τηλεφωνική γραμμή βοήθειας και μια υπηρεσία συνομιλίας (Gay Help Line)· δεύτερον, προσφέροντας ψυχολογικές, ιατρικές και νομικές συμβουλές· τρίτον, μέσω οικογενειακής και κοινωνικής διαμεσολάβησης και επαγγελματικού προσανατολισμού. Παράλληλα, το Gay Center προωθεί μια κουλτούρα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να μετριάσει τις αρνητικές κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις της βίας. Στην Ουγγαρία, η **Háttér Society** προσφέρει διάφορες υπηρεσίες προς όφελος των θυμάτων εγκλημάτων μίσους: η Υπηρεσία Νομικής Βοήθειας προσφέρει νομική συμβουλευτική και εκπροσώπηση σε ποινικές διαδικασίες, ενώ η δωρεάν τηλεφωνική γραμμή πληροφόρησης και συμβουλευτικής και η Υπηρεσία Προσωπικής Συμβουλευτικής προσφέρουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη από θύματα.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Διασφαλίστε ότι το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ακολουθεί μια θυματοκεντρική προσέγγιση.
- ▶ Δημιουργήστε οριζόντια και κάθετη συνεργασία μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.
- ▶ Χαρτογραφήστε τις ανάγκες των θυμάτων μέσω μιας ολοκληρωμένης εξατομικευμένης εκτίμησης αναγκών, η οποία θα καλύπτει όλες τις πτυχές της ταυτότητας και της κατάστασης ζωής του θύματος.
- ▶ Αναπτύξτε ένα άρτια λειτουργικό, διαφανές και αποτελεσματικό σύστημα παραπομπών μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2021). Model Quality Standards for Hate Crime Victim Support. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). https://www.osce.org/files/f/documents/1/0/485273_1.pdf
- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2021). Model Guidance on Individual Needs Assessments of Hate Crime Victims. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). https://www.osce.org/files/f/documents/5/9/489782_o.pdf
- ▶ Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR). (2021). Compendium | Practices on Structural Frameworks for Individual Needs Assessment (INA) of Hate Crime Victims and Referrals. <https://www.osce.org/files/f/documents/7/a/505981.pdf>
- ▶ Kees, S.-J., Iganski, P., Kusche, R., Świder, M., & Chahal, K. (2016). Hate Crime Victim Support in Europe | A Practical Guide. RAA Sachsen (Saxony) - Counselling Services for Victims of Hate Crimes. https://www.equalrightstrust.org/sites/default/files/ertdocs/2016_RAA_Saxony-Hate_Crime_Victim_Support_2016_Vers.final_.pdf
- ▶ EU High Level Group on combating racism, xenophobia and other forms of intolerance. (2017). Ensuring justice, protection, and support for victims of hate crime and hate speech: 10 key guiding principles. http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48874

Υποβολή καταγγελιών

Περιγραφή του προβλήματος

Όπως αναφέρει το Άρθρο 8 (Έναρξη έρευνας και άσκηση δίωξης) της Απόφασης-Πλαισίου 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας: «Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσει ότι οι έρευνες ή η δίωξη [των ρατσιστικών και ξενοφοβικών αδικημάτων] δεν εξαρτώνται από αναφορά ή καταγγελία του θύματος, τουλάχιστον στις σοβαρότερες περιπτώσεις κατά τις οποίες η πράξη έχει τελεσθεί στην επικράτειά του»³¹. Ποιες είναι οι προκλήσεις που μπορεί να προκύψουν όταν – όπως σημειώνει η εν λόγω Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου – τα θύματα «είναι συχνά ιδιαίτερα ευάλωτα και διστάζουν να κινήσουν δικαστικές διαδικασίες»³²;

Η έκθεση του 2021 που δημοσίευσε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι συνηθέστεροι λόγοι που αναφέρουν τα θύματα για να μην καταγγείλουν ένα έγκλημα μίσους ή άλλα περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις υποδηλώνουν μια διττή φύση εμποδίων:

- ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα προκαταλήψεων και δομικών διακρίσεων, και

31 Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου, Δημοσίευση. L. Αριθ. 2008/913/ ΔΕΥ, L 328/55 (2008). Άρθ. 8. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>

32 Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου, Δημοσίευση. L. Αριθ. 2008/913/ ΔΕΥ, L 328/55 (2008). (11) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>

- συγκεκριμένα εμπόδια κατά την επαφή με τις αρχές επιβολής του νόμου και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης³³.

Ενώ το πρώτο σύνολο εμποδίων απαιτεί ευρεία δράση τόσο από το κράτος όσο και από τις ΟΚΠ, οι ανησυχίες που σχετίζονται με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, ιδίως με τις αρχές επιβολής του νόμου, μπορούν να ξεπεραστούν ή να αμβλυθούν με στοχευμένα και συγκεκριμένα μέτρα. **Ο φόβος της δευτερογενούς θυματοποίησης από τους/τις εκπροσώπους των αρχών** συγκαταλέγονται μεταξύ των πιο συχνά αναφερόμενων λόγων που εκφράζουν τα θύματα για να μην καταγγείλουν ένα έγκλημα μίσους. Η αστυνομία διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην καταγγελία: η εξάλειψη των αντιλήψεων που εισάγουν διακρίσεις και η ενεργή αντιμετώπιση των πρακτικών διακρίσεων είναι ζωτικής σημασίας για την καταπολέμηση της μειωμένης αναφοράς/ καταγγελίας των εγκλημάτων μίσους. Η αντιμετώπιση της αορατότητας των εγκλημάτων μίσους και η ενεργός επικοινωνία με στατιστικά στοιχεία σχετικά με την ύπαρξή τους αυξάνει την εμπιστοσύνη των θυμάτων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και σηματοδοτεί ότι υπάρχει ευνοϊκό περιβάλλον για την υποβολή καταγγελιών³⁴. Ο φόβος από την δευτερογενή θυματοποίηση και τα αντίποινα μπορεί να είναι βάσιμος, ιδίως στην περίπτωση θυμάτων που είχαν αρνητικές εμπειρίες με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ή/και δυσκολεύονται με την ταυτότητά τους, ιδίως αν ανήκουν σε πολλαπλές διασταυρούμενες ευάλωτες ομάδες. Τα τελευταία ζητήματα μπορεί να προκύψουν κατά τη διαδικασία καταγγελίας, καθώς οι **διασταυρούμενες ταυτότητες μπορεί να γίνουν άορατες** – μόνο ένα σύστημα ευαίσθητο στη διαθεματικότητα μπορεί να καταγράψει τέτοιες πολυπλοκότητες.

Επιπλέον, τα θύματα μπορεί να φοβούνται αντίποινα από τους/τις δράστες/ιδες, στιγματισμό και εξοστρακισμό εκτός της κοινότητάς τους· οι φόβοι

33 Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου, Δημοσίευση. L. Αριθ. 2008/913/ ΔΕΥ, L 328/55 (2008). (11) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>

34 Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Άρθ. 1. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX-%3A32012L0029>

αυτοί συνδέονται στενά με τις **ανησυχίες για την ιδιωτική ζωή και την ασφάλεια** και για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να αναπτυχθεί ένα νομικό πλαίσιο με εγγυήσεις και ένα σύστημα που να εξαλείφει αυτές τις ανησυχίες στην πράξη.

Η νομική ευαισθητοποίηση σχετικά με τα εγκλήματα μίσους και τα δικαιώματα των θυμάτων συσχετίζεται με την προθυμία των θυμάτων να καταγγείλουν περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις. Αν τα θύματα δεν αναγνωρίζουν τις εμπειρίες τους ως εγκλήματα μίσους ή δεν γνωρίζουν τη διαθέσιμη υποστήριξη, ενδέχεται να απορρίψουν τις θεσμοθετημένες λύσεις.

Ακόμη, η προσβασιμότητα και ο άβολος και γραφειοκρατικός χαρακτήρας της καταγγελίας μπορεί επίσης να αποτελούν εμπόδιο για τα θύματα: στην έρευνα του FRA, πολλά θύματα ανέφεραν αυτούς τους λόγους ως λόγους για τους οποίους δεν ανέφεραν την εμπειρία τους. Οι μηχανισμοί καταγγελίας εγκλημάτων μίσους μπορεί να είναι πολύπλοκοι, επομένως τα θύματα μπορεί να αντιμετωπίζουν προκλήσεις πριν και κατά τη διάρκεια της καταγγελίας εγκλημάτων μίσους. Οι δυσκολίες αυτές περιλαμβάνουν την έλλειψη γνώσης των μηχανισμών και της διαθέσιμης υποστήριξης, τη δυσκολία πλοήγησης στους μηχανισμούς αυτούς και τη χρήση της νομικής γλώσσας ή της γλώσσας της χώρας διαμονής, καθώς και τις χρονοβόρες και αργές γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Αναγνωρίζοντας τις προκλήσεις και τα εμπόδια στην καταγγελία εγκλημάτων μίσους, πρέπει να τονιστεί ότι η καταγγελία είναι αποφασιστικής σημασίας για διάφορους λόγους: η καταγγελία εγκλημάτων μίσους είναι απαραίτητη για να κινηθεί το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, να λογοδοτήσουν οι δράστες/-ιδες και τελικά να αποδοθεί **δικαιοσύνη στα θύματα**. Η καταγγελία επιτρέπει στα θύματα να έχουν **πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων για να αντιμετωπίσουν** τις συνέπειες του να είναι θύματα εγκλήματος μίσους, αν και η καταγγελία δεν πρέπει να αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσβαση σε τέτοιες υπηρεσίες υποστήριξης. Αν συλλέγονται συστηματικά ακριβή δεδομένα για τα περιστατικά που υποκινούνται από μίσος, **μπορούν να αναπτυχθούν τεκμηριωμένες, επαρκείς και στοχευμένες πολιτικές** για την πρόληψη και την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους. Η αποτελεσματική υποβολή καταγγελιών μπορεί επίσης να συμβάλει σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο

στην καλύτερη κατανόηση των εγκλημάτων μίσους, στην ευαισθητοποίηση σχετικά με το ζήτημα αυτό και στην ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ ομάδων ατόμων.

Όπως υπογραμμίζεται στην έκθεση του FRA, πρέπει να ληφθεί υπόψη μια διαθεματική προοπτική για την καλύτερη κατανόηση των προβλημάτων που σχετίζονται με την αναφορά, όπως η μειωμένη αναφορά ή η άρνηση αναφοράς: «Η κατανόηση των διατομεακών εμπειριών και των εγκλημάτων μίσους και της παρενόχλησης λόγω πολλαπλών προκαταλήψεων είναι απαραίτητη για τον σχεδιασμό αποτελεσματικών μέτρων αντιμετώπισης της ανεπαρκούς καταγγελίας και άλλων μέτρων για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους»³⁵.

Κύρια καλή πρακτική

Η **Εναλλακτική Πλατφόρμα Αναφοράς Εγκλημάτων Μίσους που ονομάζεται “Pranesk”**³⁶ είναι μια διαδικτυακή πλατφόρμα έξι (6) βημάτων που διευκολύνει την αναφορά εγκλημάτων μίσους στη Λιθουανία.

Δημιουργήθηκε από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες είχαν ως στόχο τη δημιουργία μιας εύκολα προσβάσιμης πλατφόρμας για τα θύματα εγκλημάτων μίσους/υποκίνησης σε μίσος ή τους/τις μάρτυρες τέτοιων γεγονότων, ώστε να καταγγέλλουν τέτοια εγκλήματα στις ΟΚΠ ή στην αστυνομία και να λαμβάνουν βοήθεια. Τη διαχείριση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας έχει αναλάβει το Λιθουανικό Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε συνεργασία με τρεις κύριες ΟΚΠ:

1. το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων³⁷, το οποίο παρέχει δωρεάν νομική βοήθεια σε όλες τις περιπτώσεις υποκίνησης σε μίσος ή

35 Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2021). Ενθάρρυνση της καταγγελίας εγκλημάτων μίσους – Ο ρόλος των αρχών επιβολής του νόμου και άλλων αρχών. σ. 22. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. <https://data.europa.eu/doi/10.2811/303805>

36 Report hate crimes. Mano Teisés Pranesk. <https://manoteises.lt/pranesk/en/>.

37 Europos Žmogaus Teisių Fondas (EFHR). <https://lt.efhr.eu/>.

εγκλημάτων μίσους, μπορεί να βοηθήσει στην προετοιμασία υπομνημάτων, συνοδεύει τα θύματα κατά την προδικαστική έρευνα και τα βοηθά κατά τη διάρκεια της δίκης,

2. το Εθνικό Σωματείο ΛΟΑΤ LGL³⁸, το οποίο παρέχει δωρεάν νομική βοήθεια σε ΛΟΑΤΚΙ θύματα εγκλημάτων μίσους και

3. τον Ερυθρό Σταυρό³⁹, ο οποίος παρέχει δωρεάν νομική βοήθεια σε αλλοδαπούς/-ές που προέρχονται από χώρες εκτός ΕΕ και έχουν πέσει θύματα εγκλημάτων μίσους.

Στόχος της πλατφόρμας είναι να προσφέρει νομική υποστήριξη στα θύματα εγκλημάτων μίσους και να συμβάλει στη μείωση της καθυστέρησης καταγγελίας εγκλημάτων μίσους στη Λιθουανία. Επιπλέον, αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της αναφοράς εγκλημάτων μίσους παρέχοντας μια εναλλακτική πλατφόρμα στα θύματα τέτοιων εγκλημάτων. Η πλατφόρμα αναφοράς είναι διαθέσιμη σε τέσσερις (4) γλώσσες: λιθουανικά, αγγλικά, ρωσικά και πολωνικά. Την πλατφόρμα διαχειρίζονται πλήρως ΜΚΟ και η λιθουανική αστυνομία είναι επίσημος εταίρος σε αυτή την πρωτοβουλία.

Η διαδικασία της υποβολής αναφοράς έχει ως εξής: το άτομο που υποβάλλει την αναφορά παρέχει πληροφορίες για τον εαυτό του, τις συνθήκες του εγκλήματος που διαπράχθηκε, εάν επιθυμεί να το αναφέρει στην αστυνομία και εάν χρειάζεται υποστήριξη και επιτρέπει στους/στις διαχειριστές/-ριες της πλατφόρμας αναφοράς εγκλημάτων μίσους να προχωρήσουν με τις πληροφορίες που τους παρασχέθηκαν. Καθώς ο/η υποβάλλων/-ουσα την αναφορά έχει πλήρη διακριτική ευχέρεια ως προς το πώς θα προχωρήσει, η αναφορά μπορεί να προωθηθεί στις αρχές επιβολής του νόμου ή στις προαναφερθείσες ΟΚΠ που μπορούν να παράσχουν νομική βοήθεια και ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη, ή να μην προωθηθεί καθόλου αλλά να διατηρηθεί ως δεδομένο από το Λιθουανικό Κέντρο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα⁴⁰. Αυτού του είδους οι πληροφορίες συμβάλλουν – με ανώνυμο τρόπο – στη βελτίωση και την ακρίβεια των στατιστικών στοιχείων για τα

38 LGL - Nacionalinė LGBT teisių organizacija. <https://www.lgl.lt/>

39 Teisinė pagalba. Red Cross Lithuania. <https://redcross.lt/veiklos/prieglobscio-ir-migracijos-programa/teisine-pagalba/>

40 Lithuanian Human Rights Center. (March 26, 2019). <https://www.zmogausteisiugidas.lt/>

εγκλήματα μίσους σε εθνικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, η στήριξη σε εναλλακτικές μεθόδους αναφοράς μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό εργαλείο για την αντιμετώπιση της καθυστέρησης της αναφοράς εγκλημάτων μίσους.

Η πλατφόρμα παρέχει επίσης βασικούς ορισμούς, όπως η έννοια του εγκλήματος μίσους, η διαφορά μεταξύ του εγκλήματος μίσους και της ρητορικής μίσους και τα στάδια της διαδικασίας αναφοράς ενός εγκλήματος μίσους. Αντικατοπτρίζοντας τη διαθεματική προοπτική και την εστίαση στο θύμα που υπάρχει στο παρόν έργο, ο δικτυακός τόπος επιτρέπει στο πρόσωπο που υποβάλλει την αναφορά να επιλέξει πολλαπλούς δείκτες προκατάληψης και να λάβει πληροφορίες ειδικά για την κατάστασή του.

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Μια παρόμοια καλή πρακτική από την Ελλάδα είναι το **Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (RVRN)**⁴¹. Το Δίκτυο ιδρύθηκε το 2011 με δύο κύριους στόχους: την αντιμετώπιση της απουσίας ενός επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος για την καταγραφή περιστατικών βίας που υποκινούνται από μίσος ή προκατάληψη και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ φορέων που καταγράφουν ανεξάρτητα τέτοια περιστατικά που αφορούν άτομα που προσέρχονται στις υπηρεσίες τους. Στο πλαίσιο αυτό, η **Γραμμή Βοήθειας της Ελληνικής Αστυνομίας για την Αντιμετώπιση της Ρατσιστικής Βίας (11414)** είναι η ειδική τηλεφωνική γραμμή για την καταγγελία εγκλημάτων που υποκινούνται από προκατάληψη. Πρόκειται για μια τηλεφωνική γραμμή που λειτουργεί σε 24ωρη βάση και εγγυάται την ανωνυμία των θυμάτων και το απόρρητο της επικοινωνίας. Στην Ιταλία, η προαναφερθείσα **Γραμμή Βοήθειας Gay Help Line** λειτουργεί σε όλη την επικράτεια. Αυτές οι τηλεφωνικές γραμμές μπορούν να θεωρηθούν περισσότερο ως εργαλεία υποστήριξης των θυμάτων· ωστόσο, μπορούν να συμβάλουν άμεσα ή έμμεσα στην καταγγελία

41 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. ΕΕΔΑ - Εθνική Επιτροπή Για Τα Δικαιώματα Του Ανθρώπου. <https://www.nchr.gr/diktyo-katagrafis-peristatikon-ratsistikis-vias.html> - δείτε επίσης στο κεφάλαιο για την τεκμηρίωση.

ή στη συλλογή ακριβέστερων πληροφοριών σχετικά με τα εγκλήματα μίσους. Η Hättér Society διαχειρίζεται την πλατφόρμα **Report homophobia!** στην οποία μπορούν να καταγγεληθούν περιστατικά εγκλημάτων μίσους, ρητορικής μίσους και διακρίσεων. Οι χρήστες/-ριες μπορούν να παραμείνουν ανώνυμοι/-ες ή να παρέχουν στοιχεία επικοινωνίας και να αποφασίσουν αν θέλουν να δημοσιευθούν οι ιστορίες τους ή/και να λάβουν βοήθεια. Οι ιστορίες που χαρακτηρίζονται προς δημοσίευση κοινοποιούνται στον ιστότοπο μετά από επεξεργασία και χρησιμοποιούνται στην επικοινωνία για την περαιτέρω προώθηση της αναφοράς και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα στην καθημερινή τους ζωή.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Καλλιεργείστε την διατομεακή συνεργασία και τις συμπράξεις μεταξύ των ΟΚΠ και των αρχών ποινικής δικαιοσύνης για να ενθαρρύνετε την καταγγελία εγκλημάτων μίσους.
- ▶ Παρέχετε πολλαπλά ή εναλλακτικά, εύχρηστα κανάλια αναφοράς.
- ▶ Λάβετε υπόψη τη διαθεματική προοπτική και τις ταυτότητες, αναγνωρίστε τα εγκλήματα μίσους με πολλαπλές προκαταλήψεις και προσαρμόστε τα κανάλια και τη διαδικασία αναφοράς σε αυτά.
- ▶ Προωθήστε τις πλατφόρμες αναφοράς σε πολλαπλές πλατφόρμες για να προσεγγίσετε ένα ευρύτερο κοινό.
- ▶ Προσφέρετε προσβάσιμα κανάλια αναφοράς για να ικανοποιήσετε ένα ευρύ φάσμα αναγκών των θυμάτων (π.χ. πολλαπλές γλώσσες, χρήση χρωμάτων υψηλής αντίθεσης, παροχή εναλλακτικού κειμένου/alt-text, λεζάντες και απομαγνητοφωνήσεις σε εικόνες και βίντεο).

Περαιτέρω πηγές

- ▶ EU High Level Group on combating racism, xenophobia and other forms of intolerance, Working Group on hate crime recording, data collection and encouraging reporting. (2021). Key guiding principles on encouraging reporting of hate crime: The role of law enforcement and relevant authorities. https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=75196
- ▶ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2021). Ενθάρρυνση της καταγγελίας εγκλημάτων μίσους – Ο ρόλος των αρχών επιβολής του νόμου και άλλων αρχών. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/4b9dd6fa-dec9-11eb-895a-01aa75ed71a1/language-el>
- ▶ Pezzella, F. S., Fetzer, M. D., & Keller, T. (2019). The Dark Figure of Hate Crime Underreporting. *American Behavioral Scientist*, 000276421882384. <https://doi.org/10.1177/0002764218823844>

Πρωτόκολλο έρευνας και δίωξης

Περιγραφή του προβλήματος

Η θέσπιση νομοθεσίας που αναγνωρίζει τα εγκλήματα μίσους για όλους τους σχετικούς λόγους είναι μόνο το πρώτο βήμα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εν λόγω εγκλημάτων. Οι διατάξεις του ποινικού δικαίου είναι συνήθως ιδιαίτερα αφηρημένες και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου και ποινικής δικαιοσύνης ενδέχεται να **χρειάζονται καθοδήγηση** σχετικά με τον τρόπο ερμηνείας ορισμένων πτυχών του νόμου. Επιπλέον, ακόμη και αν ο ορισμός των εγκλημάτων μίσους είναι σαφής, η ταυτοποίηση και η απόδειξη τους ενδέχεται να είναι δύσκολη, καθώς προϋποθέτει την αξιολόγηση της εσωτερικής ψυχικής κατάστασης (τα κίνητρα) του/της δράστη/-ιδος. Για τον λόγο αυτό, αναπτύχθηκε η έννοια των **δεικτών προκατάληψης** ως εργαλείο που βοηθά στην αναγνώριση των εγκλημάτων μίσους και καθοδηγεί τις διαδικασίες έρευνας. Η δευτερογενής θυματοποίηση αποτελεί πρόβλημα σε πολλές διαδικασίες της ποινικής δικαιοσύνης, αλλά λόγω της ευαίσθητης φύσης του εγκλήματος και της μειονεκτικής κοινωνικής θέσης των περισσότερων θυμάτων, είναι ιδιαίτερα συχνή στις διαδικασίες για τα εγκλήματα μίσους. Συνεπώς, οι επαγγελματίες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και της ποινικής δικαιοσύνης χρειάζονται καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο **αποφυγής της δευτερογενούς θυματοποίησης και τη διασφάλιση της ευαίσθητης και με σεβασμό μεταχείρισης των θυμάτων.**

Τα πρωτόκολλα έρευνας και δίωξης είναι εσωτερικοί κανονισμοί που **εγκρίνονται επίσημα και εκδίδονται από τους αρμόδιους δημόσιους φορείς:** παρέχουν πρακτικές οδηγίες για τα όργανα επιβολής του νόμου και την ποινική δικαιοσύνη σχετικά με τον τρόπο εκτέλεσης των καθηκόντων που τους ανατίθενται από τον νόμο. Καθιερώνουν τυποποιημένες διαδικασίες

για να διασφαλίζουν ότι οι νομικές υποχρεώσεις και οι βέλτιστες πρακτικές τηρούνται κατά την καθημερινή λειτουργία των εν λόγω φορέων. Εκτός από την παροχή καθοδήγησης στους/στις επαγγελματίες, χρησιμεύουν επίσης ως σημείο αναφοράς βάσει του οποίου μπορεί να αξιολογηθεί ο χειρισμός συγκεκριμένων υποθέσεων και παράλληλα μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για την κατάρτιση των επαγγελματιών.

Τα πρωτόκολλα έρευνας και δίωξης μπορούν να υιοθετηθούν ακόμη και σε χώρες που δεν αναγνωρίζουν τα εγκλήματα μίσους ως συγκεκριμένο τύπο εγκλήματος στο ποινικό τους δίκαιο. Τα εγκλήματα μίσους είναι σε κάθε περίπτωση ποινικά αδικήματα και επομένως, χρήζουν έρευνας, δίωξης και επιβολής κυρώσεων, ανεξάρτητα από το αν ο νόμος προβλέπει υψηλότερες κυρώσεις για εγκλήματα με κίνητρα προκατάληψης γενικά ή για εγκλήματα που διαπράττονται κατά της συγκεκριμένης ομάδας θυμάτων ειδικότερα. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ) διαπίστωσε ότι οι αρχές έχουν καθήκον να ερευνούν και να λαμβάνουν υπόψη κατά την επιβολή της ποινής τα κίνητρα προκατάληψης ενός εγκλήματος, ακόμη και αν δεν υπάρχει *sui generis* διάταξη για το έγκλημα μίσους ή τα κίνητρα προκατάληψης δεν αναγνωρίζονται ως επιβαρυντική κατάσταση⁴². Τα πρωτόκολλα έρευνας και δίωξης μπορούν συν τοις άλλοις να περιλαμβάνουν ρητή αναγνώριση των διατομεακών ή πολλαπλών λόγων εγκλημάτων μίσους. Τέτοια πρωτόκολλα μπορούν ως εκ τούτου, να συμβάλουν στην **κάλυψη νομοθετικών κενών** και να ευθυγραμμίσουν τη νομοθεσία και την πρακτική με την απόφαση του ΕΔΔΑ.

42 Υπόθεση Angelova και Iliev κατά Βουλγαρίας (Αριθ. προσφυγής 55523/00), (2007). παρ. 115-117. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-81906>

Κύρια καλή πρακτική

Τον Ιούλιο του 2019, ο αρχηγός της ουγγρικής αστυνομίας εξέδωσε την **Οδηγία ORFK αριθ. 30/2019. (VII. 18.)** σχετικά με τα καθήκοντα της αστυνομίας όσον αφορά τα εγκλήματα μίσους. Η οδηγία περιέχει έναν σαφή ορισμό του εγκλήματος μίσους που βασίζεται στον ορισμό του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), αλλά περιλαμβάνει και αναφορές σε συγκεκριμένα εγκλήματα στον ουγγρικό ποινικό κώδικα: τη γενική υποχρέωση διερεύνησης των πιθανών κινήτρων προκατάληψης σε όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων· έναν κατάλογο δεικτών προκατάληψης· την υποχρέωση καταγραφής όλων των δεικτών προκατάληψης στον φάκελο της υπόθεσης· την υποχρέωση αναφοράς όλων των εγκλημάτων μίσους εσωτερικά στο κέντρο ελέγχου διοίκησης και στον εθνικό συντονιστή εγκλημάτων μίσους· καθώς και την υποχρέωση παρακολούθησης όλων των περιστατικών μίσους, ακόμη και εκείνων που δεν φθάνουν στο όριο του ποινικού αδικήματος. Η οδηγία διευκρινίζει ότι ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορούν να τύχουν επεξεργασίας (μπορούν να υποβάλλονται ευθείες ερωτήσεις και να καταγράφονται οι απαντήσεις), εφόσον αυτό απαιτείται για λόγους έρευνας. Η οδηγία συγκροτεί επίσης μια θεσμική δομή εντός της αστυνομίας: ένα δίκτυο εγκλημάτων μίσους (szakvonal) που αποτελείται από έναν εθνικό συντονιστή εγκλημάτων μίσους, μέλη του δικτύου σε επίπεδο νομού και μέντορες σε τοπικό επίπεδο. Τέλος, περιλαμβάνει την υποχρέωση ετήσιας κατάρτισης για τα εγκλήματα μίσους σε όλους/-ες τους/τις ένστολους/-ες αστυνομικούς και τους/τις ποινικούς/-ές ανακριτές/-ριες.

Η οδηγία περιέχει μεταξύ άλλων **συγκεκριμένη καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο αλληλεπίδρασης με τα θύματα** για την ελαχιστοποίηση της δευτερογενούς θυματοποίησης και τη βελτίωση της συνεργασίας των θυμάτων. Προβλέπει ότι «ο/η αστυνομικός επικοινωνεί με το θύμα με ήρεμο, αντικειμενικό και – εντός των ορίων της επαγγελματικής επικοινωνίας – υποστηρικτικό τρόπο. Ο/Η αστυνομικός δεν εκφράζει προσωπικές κρίσεις απέναντι στη συμπεριφορά, τον πολιτισμό, την καταγωγή, την κοινότητα του θύματος και απέχει από τη χρήση στερεοτυπικών ή προκατειλημμένων

λέξεων και φράσεων και από την επίρριψη ευθυνών στο θύμα». Οι αστυνομικοί πρέπει να παρέχουν επαρκείς πληροφορίες στο θύμα σχετικά με την αναμενόμενη πορεία της αστυνομικής δράσης και τους τρόπους επικοινωνίας με την αστυνομία, καθώς και για τις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων που παρέχονται τόσο από δημόσιους φορείς όσο και από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Η οδηγία υπογραμμίζει ότι οι αστυνομικοί πρέπει να εξετάζουν με αυξημένη προσοχή την ανάγκη του θύματος για ειδική μεταχείριση. Σε ό,τι αφορά στις ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οδηγία διευκρινίζει ότι τα πραγματικά ή αντιληπτά προσωπικά χαρακτηριστικά καταγράφονται μόνο στον βαθμό που είναι απαραίτητα για τη διαδικασία και με τρόπο που σέβεται την αξιοπρέπεια, τις ανάγκες και τις ευαισθησίες του θύματος.

Η οδηγία αναγνωρίζει την **κοινωνική διάσταση των εγκλημάτων μίσους** και προβλέπει ότι σε περίπτωση υποψίας εγκλήματος μίσους, «πρέπει να κοινοποιείται στις κοινωνικές ομάδες που μοιράζονται τα χαρακτηριστικά του θύματος που αποτελούν στόχο του/της δράστη/-ιδος το μήνυμα ότι όλα τα εγκλήματα μίσους θα διερευνηθούν διεξοδικά». Εάν έχουν συμβεί παρόμοια περιστατικά στην περιοχή εναντίον του θύματος ή μελών ομάδων που μοιράζονται το χαρακτηριστικό του θύματος, οι αστυνομικοί τα καταγράφουν στον φάκελο της υπόθεσης και απευθύνουν έκκληση για μάρτυρες δίνοντας έμφαση στην κοινότητα του θύματος.

Η έγκριση του αστυνομικού πρωτοκόλλου προέκυψε μετά από σχεδόν 10 χρόνια **συνηγορίας από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών**, ιδίως από την Ομάδα Εργασίας για την Καταπολέμηση των Εγκλημάτων Μίσους (WGAHC)⁴³, έναν συνασπισμό οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και ακαδημαϊκών. Τα κοινά αντεπιχειρήματα κατά της υιοθέτησης ήταν ότι: (1) δεν απαιτούνται ειδικές γνώσεις, δεξιότητες ή διαδικασίες για τα εγκλήματα μίσους, θα πρέπει να διερευνώνται όπως όλα τα άλλα εγκλήματα· (2) η αστυνομία δεν μπορεί να δημιουργήσει ένα πρωτόκολλο για όλους τους τύπους εγκλημάτων· και (3) οι έρευνες δεν μπορούν να τυποποιηθούν, οι αστυνομικοί χρειάζονται διακριτική ευχέρεια για να αποφασίσουν την καλύτερη πορεία δράσης. Οι ΟΚΠ δημοσίευσαν εκθέσεις σχετικά με τις

⁴³ Δείτε επίσης το κεφάλαιο για τη διατομεακή συνεργασία.

συστημικές αποτυχίες των οργάνων επιβολής του νόμου να εφαρμόσουν τη νομοθεσία, καθώς και εφιστώντας την προσοχή σε διεθνείς καλές πρακτικές με τέτοια πρωτόκολλα για να αντικρούσουν αυτά τα επιχειρήματα. Το 2016 ήταν σημείο καμπής, καθώς η κυβέρνηση αποδέχθηκε σύσταση του μηχανισμού της Παγκόσμιας Περιοδικής Ανασκόπησης (UPR) για την ανάπτυξη ενός τέτοιου πρωτοκόλλου, το οποίο στη συνέχεια θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην εγχώρια συνηγορία. Το 2017, η αστυνομία επιβεβαίωσε ότι πράγματι εργάζεται για τη σύνταξη ενός τέτοιου πρωτοκόλλου. Το έγγραφο εκπονήθηκε συνεργατικά: η WGAHC ανέπτυξε έναν κατάλογο των θεμάτων που πρέπει να συμπεριληφθούν και το κείμενο συντάχθηκε από την Αστυνομία και εγκρίθηκε το 2019.

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Παρόμοια πρωτόκολλα και κατευθυντήριες οδηγίες υπάρχουν και σε πολλές άλλες χώρες. Στη Λιθουανία, για παράδειγμα, η Γενική Εισαγγελία εξέδωσε **μεθοδολογικές συστάσεις για την προδικαστική έρευνα σχετικά με τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους**, η νεότερη έκδοση των οποίων τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 2020. Το 2015, το Κέντρο Νομικών Μελετών και Εξειδικευμένης Εκπαίδευσης της καταλανικής κυβέρνησης εξέδωσε ένα **πρακτικό εγχειρίδιο για τη διερεύνηση και τη δίωξη εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων**. Το 2016, το Υπουργείο Εσωτερικών της Καταλονίας εξέδωσε **πρωτόκολλο δράσης των δυνάμεων ασφαλείας για τα εγκλήματα μίσους και τη συμπεριφορά που παραβιάζει τους νομικούς κανόνες για τις διακρίσεις**.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Υιοθετήστε πρωτόκολλα έρευνας και δίωξης για να βελτιώσετε την εφαρμογή της νομοθεσίας ή να καλύψετε νομοθετικά κενά.
- ▶ Συμπεριλάβετε έναν ολοκληρωμένο, εύκολα κατανοητό ορισμό των εγκλημάτων μίσους.
- ▶ Συμπεριλάβετε έναν κατάλογο δεικτών προκατάληψης, καθώς και την υποχρέωση καταγραφής των εν λόγω δεικτών στο φάκελο της υπόθεσης.
- ▶ Χρησιμοποιήστε γλώσσα που επιτρέπει την αναγνώριση κινήτρων προκατάληψης για περισσότερους από έναν λόγους.
- ▶ Περιλάβετε πρακτική καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο αποφυγής της δευτερογενούς θυματοποίησης και την εξασφάλιση ευαίσθητης και με σεβασμό μεταχείρισης των θυμάτων.
- ▶ Εμπλέξτε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στη σύνταξη και την αξιολόγηση τέτοιων πρωτοκόλλων.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2021). Model Guidance on Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims in the Criminal Justice System. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). <https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/499513.pdf>
- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2014). Prosecuting Hate Crimes: A Practical Guide. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). <https://www.osce.org/files/f/documents/o/o/124532.pdf>
- ▶ Investigation of Hate Crimes*. International Association of Chiefs of Police (IACP). <https://www.theiacp.org/resources/policy-center-resource/hate-crimes>

Κατάρτιση επαγγελματιών

Περιγραφή του προβλήματος

Η ύπαρξη καλής νομοθεσίας και ακόμη και εξελιγμένων πρωτοκόλλων έρευνας και δίωξης δεν εγγυάται την ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας ή την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης, εάν οι επαγγελματίες που υποτίθεται ότι τα εφαρμόζουν δεν τα γνωρίζουν ή δεν ξέρουν πώς να τα εφαρμόσουν. Δεν αρκεί απλώς να υπάρχει επαρκής εθνική νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους· η αποτελεσματική εφαρμογή της πρέπει να διασφαλίζεται μέσω της ολοκληρωμένης κατάρτισης των μελών των αρχών επιβολής του νόμου και της ποινικής δικαιοσύνης⁴⁴.

Η βασική εκπαίδευση του προσωπικού επιβολής του νόμου (δηλαδή των αστυνομικών) και των μελών του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης εν γένει δεν αντιμετωπίζει επαρκώς την ιδιαιτερότητα των εγκλημάτων μίσους και τις μοναδικές ανάγκες των θυμάτων αυτών των εγκλημάτων. Τα προγράμματα βασικής και περαιτέρω κατάρτισης δεν προετοιμάζουν τους / τις επαγγελματίες του τομέα της ποινικής δικαιοσύνης να διερευνούν αποτελεσματικά τα εγκλήματα μίσους και να συνεργάζονται για να διασφαλίσουν ότι τα περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις διερευνώνται και διώκονται και ότι οι δράστες/-ιδες καταδικάζονται σύμφωνα με τη νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους. Δεδομένης της ιδιαίτερης φύσης των εγκλημάτων μίσους, τα μέλη του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, και ιδίως η αστυνομία, πρέπει να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για να συνεργάζονται

44 EU High Level Group on combating racism, xenophobia and other forms of intolerance, Working Group on hate crime training and capacity building for national law enforcement. (2021). Mapping Hate Crime Training For Law Enforcement And Criminal Justice Authorities in the European Union. pp. 9-10. https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/wg_hate_crime_training_report_mapping_national_activities.pdf

και να βοηθούν τα θύματα εγκλημάτων μίσους με ευαισθησία και σεβασμό⁴⁵. Η επίγνωση των προσωπικών τους προκαταλήψεων και η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι προκαταλήψεις αυτές επηρεάζουν την εργασία τους με τα θύματα εγκλημάτων μίσους και την υποστήριξη που παρέχουν σε αυτά, διασφαλίζει ότι προσεγγίζουν και αντιμετωπίζουν τα θύματα και τους/ τις μάρτυρες με ενσυναίσθηση και μέγιστη ευαισθησία, ελαχιστοποιώντας έτσι την δευτερογενή θυματοποίηση και αποφεύγοντας την περαιτέρω τραυματοποίηση.

Τα προγράμματα κατάρτισης θα πρέπει να υποστηρίζονται από εθνικά σχέδια δράσης και στρατηγικές που καθορίζουν τους στόχους: η κατάρτιση πρέπει να ανταποκρίνεται στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους. Μια διεπιστημονική και πολυεπίπεδη προσέγγιση ενισχύει επίσης τον συντονισμό και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών (δηλαδή της αστυνομίας, της εισαγγελίας, της δικαιοσύνης, καθώς και του συστήματος υποστήριξης των θυμάτων)⁴⁶.

Η έλλειψη γνώσης ή κατανόησης των αρχών επιβολής του νόμου ή της ποινικής δικαιοσύνης είναι η πηγή αρκετών προβλημάτων που εξετάζονται μεταξύ άλλων στο παρόν εγχειρίδιο, π.χ. η υποταξινόμηση των εγκλημάτων, η μειωμένη αναφορά/καταγγελία περιστατικών, η μη διερεύνηση και δίωξη περιστατικών που υποκινούνται από προκαταλήψεις ως εγκλήματα μίσους, η αγνόηση των ειδικών αναγκών των θυμάτων εγκλημάτων μίσους, η αδικαιολόγητη αναγνώριση του αντικτύπου ενός εγκλήματος μίσους στην κοινότητα, η μεροληπτική προσέγγιση των θυμάτων ή των μαρτύρων, για να αναφέρουμε μόνο μερικά από αυτά⁴⁷. Αυτές οι ελλείψεις του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να αντιμετωπιστούν το συντομότερο δυνατό, μέσω προσαρμοσμένων και ολοκληρωμένων προγραμμάτων κατάρτισης που βασίζονται σε εκτίμηση αναγκών, παρέχονται με την πλέον κατάλληλη

45 Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR). (2022). Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims: Training Course for Criminal Justice Professionals. p. 23. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/0/512437.pdf>

46 EU High Level Group on combating racism, xenophobia and other forms of intolerance. (2017). Hate Crime Training for Law Enforcement and Criminal Justice Authorities: 10 Key Guiding Principles. p. 6. https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/hlg_conclusions_paper_hate_crime_training_final_rev_43050.pdf

47 Bayer, J., & Bárd, P. (2020). Hate speech and hate crime in the EU and the evaluation of online content regulation approaches. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Directorate-General for Internal Policies. pp. 101-105. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/655135/IPOL_STU\(2020\)655135_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/655135/IPOL_STU(2020)655135_EN.pdf)

μεθοδολογία, μεταφέρουν ποιοτικό περιεχόμενο και παρακολουθούνται τακτικά. Οι δραστηριότητες κατάρτισης θα πρέπει να είναι περιοδικές, δηλαδή να μην περιορίζονται στη βασική κατάρτιση και στα περιστασιακά προγράμματα περαιτέρω κατάρτισης. Δεν είναι μόνο τα μέλη του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης που έχουν ανάγκη ή μπορούν να ωφεληθούν από την κατάρτιση σχετικά με τα εγκλήματα μίσους· τα εν λόγω προγράμματα θα πρέπει να απευθύνονται σε δικηγόρους, καθώς και σε άτομα που εργάζονται σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων.

Κύρια καλή πρακτική

Το Παρατηρητήριο για την Ασφάλεια κατά Πράξεων Διακρίσεων (OSCAD)⁴⁸ είναι ένας ιταλικός διυπηρεσιακός δημόσιος φορέας που ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2010 με διάταγμα του αρχηγού της αστυνομίας. Στόχος του OSCAD είναι να συστηματοποιήσει και να δώσει περαιτέρω ώθηση στις δραστηριότητες που διεξάγονται από την ιταλική εθνική αστυνομία και το σώμα των καραμπινιέρων στον τομέα της πρόληψης και της καταπολέμησης των εγκλημάτων μίσους.

Οι κύριοι στόχοι του OSCAD είναι οι εξής::

- ▶ να συμβάλλει στην πρόληψη και την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους, της ρητορικής μίσους και όλων των μορφών διακρίσεων·
- ▶ να διευκολύνει την υποβολή καταγγελιών για εγκλήματα μίσους, προκειμένου να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά το φαινόμενο της μειωμένης αναφοράς τέτοιων περιστατικών, αυξάνοντας έτσι την προβολή του φαινομένου·
- ▶ να διενεργεί παρακολούθηση, επίσης μέσω μιας εις βάθος ανάλυσης των ανοικτών πηγών·
- ▶ να προτείνει κατάλληλες παρεμβάσεις, να παρακολουθεί την εξέλιξη

48 Observatory for security against acts of discrimination—OSCAD. Polizia di Stato. <https://www.poliziadistato.it/articolo/25241>

- των καταγγελιών και να παρέχει συμβουλές στις αστυνομικές υπηρεσίες·
- ▶ να ευαισθητοποιεί, να εκπαιδεύει και να ενημερώνει διαρκώς τις δεξιότητες των αστυνομικών για την καταπολέμηση του φαινομένου της υποταξινόμησης·
- ▶ να αυξάνει τη συνεργασία με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και με τον ιταλικό εθνικό φορέα ισότητας.

Κάθε δραστηριότητα του OSCAD (π.χ. εκπαίδευση, εκστρατείες επικοινωνίας, μηνμόνιο συνεργασίας, συνεργασία με ΟΚΠ κ.λπ.) πρέπει να εγκρίνεται από τον Γενικό Αστυνομικό Διευθυντή Δημόσιας Ασφάλειας, αφού λάβει λεπτομερή ενημέρωση για τη δραστηριότητα από τον αναπληρωτή Γενικό Διευθυντή Δημόσιας Ασφάλειας – Διευθυντή Εγκληματολογικής Αστυνομίας, ο οποίος είναι και ο Πρόεδρος του OSCAD.

Η εκπαίδευση αποτελεί προτεραιότητα για τον OSCAD· είναι ένα εργαλείο για την ευαισθητοποίηση του αστυνομικού προσωπικού και τη βελτίωση των προσπαθειών του για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων και των εγκλημάτων μίσους. Τα θέματα της κατάρτισης και των ενημερωτικών σεμιναρίων αφορούν το OSCAD και την εντολή του· τη δημιουργία εθνικών προφίλ, τη ρητορική μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα ανθρώπινα δικαιώματα στον νόμο και στην πράξη, τα εγκλήματα μίσους από λεσβίες, ομοφυλόφιλους, αμφιφυλόφιλα, τρανς και ίντερσεξ άτομα, τα ζητήματα των Ρομά, Σίντι και Ταξιδιωτών, την ανάπτυξη ικανοτήτων στα όργανα επιβολής του νόμου και τον τρόπο αντιμετώπισης ευάλωτων θυμάτων⁴⁹.

Όπως πολλές παρόμοιες πρωτοβουλίες, το OSCAD αντιμετωπίζει διάφορα εμπόδια και προκλήσεις, όπως η διατήρηση της δέσμευσης της κυβέρνησης, της αστυνομίας και όλων των εμπλεκόμενων φορέων, οι δυσκολίες συλλογής ποιοτικών δεδομένων σχετικά με τα εγκλήματα μίσους για τον καθορισμό στοχευμένων παρεμβάσεων και στρατηγικών και η εξασφάλιση των απαραίτητων οικονομικών, ανθρώπινων κ.λπ. πόρων.

49 Promising Practice: Observatory for Security against Acts of Discrimination OSCAD. (August 19, 2021). European Union Agency for Fundamental Rights. <http://fra.europa.eu/sl/promising-practices/observatory-security-against-acts-discrimination-oscad-o>

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Δεν είναι εύκολο να βρει κανείς συστηματικές προσεγγίσεις για την εκπαίδευση σε θέματα εγκλημάτων μίσους, όπως αυτή που προσφέρει το OSCAD, αλλά δεν παύουν να υπάρχουν και άλλες καλές πρακτικές που εφαρμόζονται στην Ευρώπη. Η **Ολοκληρωμένη Υπηρεσία Υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ της Καταλονίας (SAI)**⁵⁰ ασχολείται με άτομα που υφίστανται, έχουν υποστεί ή κινδυνεύουν από διακρίσεις ή βία λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου. Η υπηρεσία αυτή βοηθά τόσο τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα και το περιβάλλον τους, όσο και τους/τις επαγγελματίες που ασχολούνται με σχετικά θέματα. Μεταξύ πολλών άλλων δραστηριοτήτων, η SAI προσφέρει εκπαίδευση για τα δικαιώματα και την ποικιλομορφία των ΛΟΑΤΚΙ σε δημόσιους φορείς.

Το **Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας**⁵¹ είναι μια ελληνική πρωτοβουλία συνιστάμενη από οργανώσεις που παρέχουν ιατρικές, κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες, διατηρώντας παράλληλα άμεση επαφή με θύματα ρατσιστικής βίας και θύματα άλλων βίαιων επιθέσεων με κίνητρα μίσους ή προκατάληψης. Στόχος του είναι η συστηματική καταγραφή των πράξεων βίας με κίνητρο την προκατάληψη και η οργάνωση και συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών αλλά και αρμόδιων θεσμικών φορέων για ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση, την καταγραφή και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους.

⁵⁰ Xarxa SAI. Departament d'Igualtat i Feminismes. <http://igualtat.gencat.cat/ca/ambits-dactuacio/lgbti/xarxa-sai>

⁵¹ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. ΕΕΔΑ - Εθνική Επιτροπή Για Τα Δικαιώματα Του Ανθρώπου. <https://www.nchr.gr/diktyo-katagrafis-peristatikon-ratsistikis-vias.html>. Για περισσότερες λεπτομέρειες, δείτε το κεφάλαιο σχετικά με την τεκμηρίωση.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Συμπεριλάβετε την εκπαίδευση σε θέματα εγκλημάτων μίσους στα προγράμματα βασικής και περαιτέρω κατάρτισης των επαγγελματιών ποινικής δικαιοσύνης.
- ▶ Χρησιμοποιήστε το υπάρχον εκπαιδευτικό υλικό και τις ευκαιρίες διαδικτυακής μάθησης και σχεδιάστε εκπαίδευση ειδικά προσαρμοσμένη για τις ομάδες-στόχους.
- ▶ Χρησιμοποιήστε μαθησιακές δραστηριότητες βασισμένες στην πράξη στην εκπαίδευση για τα εγκλήματα μίσους.
- ▶ Παράσχετε κατάλληλη χρηματοδότηση για δραστηριότητες κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένης της αποζημίωσης των εμπειρογνομόνων που ενεργούν ως εκπαιδευτές/-ριες.
- ▶ Διασφαλίστε ότι οι συμμετέχοντες/-ουσες λαμβάνουν επιπλέον εκπαιδευτικές μονάδες ή/και πιστοποίηση μετά την ολοκλήρωση της κατάρτισης.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR). (2022). Sensitive and Respectful Treatment of Hate Crime Victims: Training Course for Criminal Justice Professionals. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/0/512437.pdf>
- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2018). Manual on Joint Hate Crime Training for Police and Prosecutors. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/402296.pdf>
- ▶ European Commission, & EU Agency for Law Enforcement Training (CEPOL). (2023). Strategic approaches to embedding hate crime and hate speech training in national training programmes for law enforcement: A compass. https://commission.europa.eu/system/files/2023-04/strategic_approaches_hct-hst_le.pdf

- ▶ EU High Level Group on combating racism, xenophobia and other forms of intolerance. (2017). Hate Crime Training for Law Enforcement and Criminal Justice Authorities: 10 Key Guiding Principles. https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/hlg_conclusions_paper_hate_crime_training_final_rev_43050.pdf
- ▶ EU High Level Group on combating racism, xenophobia and other forms of intolerance, Working Group on hate crime training and capacity building for national law enforcement. (2021). Mapping Hate Crime Training For Law Enforcement And Criminal Justice Authorities in the European Union. https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/wg_hate_crime_training_report_mapping_national_activities.pdf

Επαγγελματική εξειδίκευση

Περιγραφή του προβλήματος

Όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, τα θύματα εγκλημάτων μίσους έχουν ιδιαίτερες και διαφορετικές ανάγκες σε σύγκριση με τα θύματα άλλων εγκλημάτων. Τονίζεται επίσης συχνά ότι χωρίς τις βασικές δεξιότητες για τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και τη δίωξη των εγκλημάτων μίσους, δεν μπορεί να αποδοθεί δικαιοσύνη στα θύματα και οι κοινότητες που πλήττονται από τα εγκλήματα μίσους δεν έχουν εμπιστοσύνη στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Μόνο η ακριβής, δίκαιη και διαφανής εφαρμογή των νόμων για τα εγκλήματα μίσους μπορεί να διασφαλίσει ότι δεν θα παραμείνουν αδήλωτα και ότι οι δράστες/-ιδες δεν θα μείνουν ατιμώρητοι/-ες. Η ύπαρξη προσωπικού εξειδικευμένου στα εγκλήματα μίσους και στις ανάγκες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους είναι απαραίτητη για την επαρκή θεσμική αντιμετώπιση των εγκλημάτων που υποκινούνται από προκαταλήψεις.

Η έλλειψη εξειδίκευσης στα εγκλήματα μίσους στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης και των υπηρεσιών υποστήριξης που παρέχονται στα θύματα συσχετίζεται με τη μειωμένη αναφορά τέτοιων περιστατικών, τον κακό χειρισμό και την υποταξινόμηση των υποθέσεων, την επαναθυματοποίηση των θυμάτων – όλα αυτά υπονομεύουν εν τέλει την εμπιστοσύνη των θυμάτων ότι οι επίσημες διαδικασίες μπορούν να εξασφαλίσουν αποτελεσματική επανόρθωση της βλάβης ή δικαιοσύνη. Ορισμένοι οργανισμοί, για παράδειγμα η αστυνομία ή η εισαγγελία, είναι εκτεταμένοι με αμέτρητα τμήματα και επαγγελματίες. Χωρίς εξειδικευμένα τμήματα εντός των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, η έρευνα και η δίωξη εγκλημάτων μίσους μπορεί να αποτελέσει πρόκληση, με αποτέλεσμα ενδεχομένως να μην υπάρχει επαρκής ανταπόκριση σε περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις,

αφήνοντας περιθωριοποιημένες κοινότητες χωρίς προστασία και ευάλωτες σε περαιτέρω θυματοποίηση.

Χωρίς επαγγελματική εξειδίκευση στα εγκλήματα μίσους στο σύστημα δικαιοσύνης, τα κίνητρα μίσους των δραστών/-ιδών μπορεί να μην αναγνωρίζονται – αυτό ενισχύει την αντίληψη ότι τα εγκλήματα μίσους δεν τιμωρούνται και ότι οι δράστες/-ιδες αντιμετωπίζουν κυρώσεις μόνο για την εκδοχή του εγκλήματος που δεν έχει ως κίνητρο τις προκαταλήψεις. Ένα τέτοιο μήνυμα υπονομεύει όλες τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους και αποτρέπει τα θύματα από το να καταγγείλουν περιστατικά που υποκινούνται από μίσος. Η ανάγκη και η προσδοκία να υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό ή/και τμήματα για τα εγκλήματα μίσους δεν περιορίζεται σε φορείς του δικαστικού συστήματος – το προσωπικό των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων (τόσο των κρατικών όσο και των ΟΚΠ) πρέπει να διαθέτει τις ίδιες ικανότητες. Ιδανικά, τα εξειδικευμένα τμήματα εντός και εκτός του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης συνεργάζονται, τόσο κάθετα όσο και οριζόντια. Συνοψίζοντας, χωρίς εξειδίκευση στα εγκλήματα μίσους, καθίσταται δύσκολη η ακριβής αναγνώριση, καταγραφή και αντιμετώπιση περιστατικών που υποκινούνται από προκαταλήψεις, με αποτέλεσμα τη μειωμένη αναφορά και την πιθανή λανθασμένη ή υποβαθμισμένη ταξινόμηση των εγκλημάτων.

Κύρια καλή πρακτική

Από το 2013, σε κάθε ισπανική επαρχία υπηρετεί ένας/μία ειδικός/-ή εισαγγελέας με κύρια αρμοδιότητα την αντιμετώπιση εγκλημάτων που απειλούν τις αρχές της ισότητας και της μη διάκρισης· αποτελούν μέρος του **Δικτύου Εισαγγελέων για την Ποινική Προστασία της Ισότητας και την Καταπολέμηση των Διακρίσεων**⁵². Αυτοί/-ές οι εξειδικευμένοι/-ες εισαγγελείς τελούν υπό τον συντονισμό του/της Γενικού/-ής Εισαγγελέα Εγκλημάτων Μίσους και Διακρίσεων της Ισπανικής Εισαγγελίας. Η θέση αυτή δημιουργήθηκε το 2011 ως απάντηση στην ανάγκη θεσμικής αντιμετώπισης

⁵² Delitos de odio y discriminación. Ministerio Fiscal. <https://www.fiscal.es/-/delitos-de-odio-y-discriminacion>

του προβλήματος των διακρίσεων και της έλλειψης προστασίας των θυμάτων. Το δίκτυο ξεκίνησε και εξακολουθεί να λειτουργεί με στόχο να προσφέρει μια συντονισμένη και τυποποιημένη απάντηση στα εγκλήματα που διαπράττονται λόγω μίσους και διακρίσεων. Για να διασφαλιστεί η υλοποίηση του στόχου, η Γενική Εισαγγελία ζήτησε από τις Επαρχιακές Εισαγγελίες να ορίσουν έναν/μία εισαγγελέα με εξειδίκευση στα εγκλήματα μίσους.

Ο/Η Γενικός/-ή Εισαγγελέας Εγκλημάτων Μίσους και Διακρίσεων έχει τις ακόλουθες **αρμοδιότητες**:

- ▶ τον συντονισμό του Δικτύου Εισαγγελέων για την Ποινική Προστασία της Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων·
- ▶ τη διασφάλιση του εντοπισμού των εγκλημάτων μίσους·
- ▶ τον στατιστικό έλεγχο·
- ▶ την παρακολούθηση των διαδικασιών που έχουν κινηθεί ή διεκπεραιωθεί για εγκλήματα μίσους·
- ▶ τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η Ισπανία βάσει διεθνών συνθηκών και εκείνων που καθορίζονται στους κανονισμούς που συνθέτουν το εθνικό νομικό σύστημα, καθώς και με τα πρότυπα που απορρέουν από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων·
- ▶ τη διατήρηση των σχέσεων με άλλα θεσμικά όργανα και αρχές.

Ανεξάρτητα από την ύπαρξη εξειδικευμένων εισαγγελέων, το ισπανικό σύστημα δικαιοσύνης εξακολουθεί να αντιμετωπίζει διάφορες **προκλήσεις** όσον αφορά τα εγκλήματα μίσους. Μία από αυτές είναι ότι η συντριπτική πλειονότητα των υποθέσεων εγκλημάτων μίσους δεν καταγγέλλονται. Σε άλλες περιπτώσεις, όπου έχει ξεκινήσει η διαδικασία, παρά τη συμμετοχή ή την παρέμβαση εξειδικευμένου/-ης εισαγγελέα, εξακολουθεί να είναι δύσκολο να αποδειχθούν τα κίνητρα προκατάληψης του/της δράστη/-ιδος κατά τη διάρκεια της δίκης. Οι δικαστές διστάζουν να θεωρήσουν το μίσος ως επιβαρυντική περίπτωση. Επιπλέον, πολλά εγκλήματα μίσους δεν φτάνουν καν στο στάδιο της δίκης και παραμένουν ανεξιχνίαστα, διότι ο/η δράστης/-ίδα δεν μπορεί να ταυτοποιηθεί.

Βάσει των εμπειριών, το δίκτυο έχει σημαντικό **αντίκτυπο** στις ποινικές

διαδικασίες. Ο διορισμός εισαγγελέων που ειδικεύονται στα εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις επέτρεψε την ειδική και εξειδικευμένη αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων και των ιδιομορφιών των εγκλημάτων που υποκινούνται από προκαταλήψεις. Ειδικευμένοι/-ες επαγγελματίες, με τις απαραίτητες δεξιότητες και ικανότητες μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τη διερεύνηση και τη δίωξη τέτοιων εγκλημάτων. Το Δίκτυο Εισαγγελέων για την Ποινική Προστασία της Ισότητας και τη Καταπολέμηση των Διακρίσεων γενικά διευκολύνει την ανάπτυξη ενιαίων κριτηρίων, καθώς και τη συντονισμένη δράση που σχετίζεται με τη δίωξη των εγκλημάτων μίσους.

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Οι Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας για την Αντιμετώπιση της Ρατσιστικής Βίας⁵³ είναι άλλη μια δημόσια πρωτοβουλία που συντηρείται, ειδικά για τα εγκλήματα μίσους. Το 2012, συστάθηκαν δύο (2) Τμήματα και εξήντα οκτώ (68) Γραφεία για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας σε όλη την Ελλάδα. Σκοπός της σύστασής τους ήταν η αποτελεσματική καταπολέμηση της βίας που χαρακτηρίζεται από ρατσιστικά κίνητρα. Τα Τμήματα και τα Γραφεία στελεχώνονται με περισσότερα από διακόσια εξειδικευμένα στελέχη της Ελληνικής Αστυνομίας. Μεταξύ άλλων, οι Υπηρεσίες είναι αρμόδιες να παρεμβαίνουν αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελιών ή μηνύσεων στη διερεύνηση και δίωξη κάθε είδους υποκίνησης, προπαρασκευής και τέλεσης δραστηριοτήτων ή ενεργειών που μπορούν να υποκινήσουν φυλετικές διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπων ή ομάδων. Συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται επίσης πληροφορίες και δεδομένα σχετικά με τη διάπραξη ή την προπαρασκευή αδικημάτων που έχουν φυλετικά χαρακτηριστικά· επιτηρούν χώρους και περιοχές όπου υπάρχει αυξημένος κίνδυνος εκδήλωσης ρατσιστικών επιθέσεων· ενημερώνουν τα θύματα ή τα καταγγέλλοντα πρόσωπα για τα δικαιώματά τους· και τηρούν ειδικό αρχείο για τα περιστατικά ρατσιστικής βίας που επιλαμβάνονται.

53 Γενικά | Ελληνική Αστυνομία. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. <https://www.astynomia.gr/ypiresies-antimetopisis-ratsistikis-vias/genika/>

Το **SOS Racisme**⁵⁴ από την Ισπανία αποσκοπεί στην παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης στα θύματα ρατσισμού και εργάζεται για τον εντοπισμό νέων δράσεων με στόχο την αποκατάσταση της ζημίας που έχουν υποστεί τα εν λόγω θύματα και την υπεράσπιση της αποτελεσματικής αναγνώρισης των δικαιωμάτων τους. Το ισπανικό **Ίδρυμα Γραμματείας Ρομά (FSG)**⁵⁵ εργάζεται για την ολοκληρωμένη προώθηση των δικαιωμάτων των Ρομά μέσω μιας διεπιστημονικής προσέγγισης. Στο πλαίσιο των τομέων παρέμβασής του, περιλαμβάνεται ο Τομέας Ίσης Μεταχείρισης, του οποίου κύριος στόχος είναι η αντιμετώπιση των διακρίσεων κατά των Ρομά και των εγκλημάτων μίσους: καταγράφει και παρακολουθεί τις πράξεις αυτές, βοηθά τα θύματα, ευαισθητοποιεί για τα δικαιώματα των Ρομά και παρέχει δραστηριότητες κατάρτισης για επαγγελματίες των υπηρεσιών ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Δημιουργήστε τμήματα που ειδικεύονται στα εγκλήματα μίσους στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης και στις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων.
- ▶ Παράσχετε εξειδικευμένη κατάρτιση σε επαγγελματίες ποινικής δικαιοσύνης σε θέματα εγκλημάτων μίσους.
- ▶ Συνεργαστείτε με τις πληγείσες κοινότητες για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και στις υπηρεσίες υποστήριξης που παρέχονται στα θύματα.
- ▶ Ενημερώστε άλλους/-ες επαγγελματίες, συναδέλφους για τα εγκλήματα μίσους, διατηρήστε το θέμα στην ημερήσια διάταξη.

Περαιτέρω πηγές

54 Qui som. SOS Racisme. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου 2023, από <https://sosracisme.org/que-es-sos-racism/>. Για λεπτομέρειες δείτε το κεφάλαιο για την υποστήριξη των θυμάτων.

55 Fundación Secretariado Gitano. <https://www.gitanos.org/>. Για περισσότερες λεπτομέρειες, δείτε το κεφάλαιο για την υποστήριξη των θυμάτων.

- ▶ Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR). (2022). Quality Specialist Support Services for Hate Crime Victims: Training Course. <https://www.osce.org/files/f/documents/a/7/515240.pdf>
- ▶ <https://lgbt.police.uk/wp-content/uploads/2020/04/Liaison-Officer-Manual.pdf>

Διατομεακή συνεργασία

Περιγραφή του προβλήματος

Η αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους απαιτεί ευρεία **πολυμερή και διατομεακή συνεργασία με τη συμμετοχή τόσο κρατικών φορέων όσο και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών**. Δεν υπάρχει ένας μόνο φορέας που μπορεί να εκπληρώσει τα καθήκοντα της αντιμετώπισης των εγκλημάτων μίσους και της υποστήριξης των θυμάτων εγκλημάτων μίσους· μια ολοκληρωμένη κρατική απάντηση στα εγκλήματα μίσους απαιτεί την ισχυρή εμπλοκή των ΟΚΠ ως εταίρων στη νομοθεσία και τη χάραξη πολιτικής, την πρόληψη και τις υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων.

Για να εξασφαλιστεί μια λειτουργική διατομεακή συνεργασία μεταξύ των διαφόρων φορέων που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, είναι απαραίτητο να **επισημοποιηθεί η συνεργασία**, κατά προτίμηση στη νομοθεσία ή την πολιτική. Τέτοια δομημένα φόρουμ για διατομεακή συνεργασία επιφέρουν πολλαπλά οφέλη, καθώς μια ολοκληρωμένη απάντηση έχει τη δυνατότητα να ξεπεράσει τις θεσμικές ελλείψεις κατακερματισμού κατά την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους⁵⁶. Οι διατομεακές πολυμερείς μορφές συνεργασίας πρέπει να στηρίζονται σε μια εκτίμηση αναγκών, ώστε να διασφαλίζεται ότι η συνεργασία βασίζεται σε τεκμηριωμένες και στρατηγικές εκτιμήσεις. Η εν λόγω εκτίμηση αναγκών δεν επικεντρώνεται μόνο στη διερεύνηση των βαθύτερων αιτιών των εγκλημάτων μίσους, αλλά επεκτείνεται και στον εντοπισμό των θεσμικών

56 Organization for Security and Co-operation in Europe. (2018). Developing Interagency Co-operation Plans to Address Hate Crime: A Methodology. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). p. 8. <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/402296.pdf>

ικανοτήτων, των κενών, των θεσμικών ελλείψεων και των καλών πρακτικών. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να εξετάζει τα εξής:

- ▶ έρευνες και δεδομένα σχετικά με τα εγκλήματα μίσους στο εγχώριο πλαίσιο·
- ▶ εκθέσεις των εθνικών θεσμικών οργάνων που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους·
- ▶ τη σχετική εγχώρια και διεθνή νομολογία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και τα πορίσματα των συμβατικών οργάνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα·
- ▶ εκθέσεις των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που ειδικεύονται στον τομέα των εγκλημάτων μίσους και της υποστήριξης των θυμάτων· και
- ▶ συγκριτικές καλές πρακτικές από άλλες χώρες⁵⁷.

Η εκτίμηση αναγκών πρέπει να συνοδεύεται από **χαρτογράφηση των σχετικών φορέων**: αν και είναι απαραίτητο να οριστεί ένας επικεφαλής φορέας που θα διαχειρίζεται τη διατομεακή συνεργασία, εξίσου σημαντικό είναι να εμπλέκονται πλήρως μη κρατικοί φορείς που εκτελούν βασικά καθήκοντα και υπηρεσίες στην πρόληψη των εγκλημάτων μίσους και στην υποστήριξη των θυμάτων.

Τα καθήκοντα που μπορεί να επιτελεί ένα τέτοιο διατομεακό φόρουμ ή

57 Organization for Security and Co-operation in Europe. (2018). Developing Interagency Co-operation Plans to Address Hate Crime: A Methodology. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). p. 18. <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/402296.pdf>

ομάδα συνεργασίας είναι ποικίλα και εξαρτάται από τη συμφωνία ή το σχέδιο συνεργασίας που βρίσκεται το επίκεντρο της λειτουργίας του.

Η στρατηγική διυπηρεσιακή συνεργασία μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη των εγκλημάτων μίσους: οι συντονισμένες παρεμβάσεις που αντιμετωπίζουν τα βαθύτερα αίτια των εγκλημάτων μίσους, δηλαδή την κατάρριψη των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων σε συνδυασμό με ένα σύστημα υποστήριξης με επίκεντρο τα θύματα και την αποτελεσματική δίωξη μπορούν να ενισχύσουν τις προσπάθειες πρόληψης. Οι αποσπασματικές παρεμβάσεις είτε αγνοούν τα βαθύτερα αίτια των περιστατικών που υποκινούνται από προκαταλήψεις, είτε απογοητεύουν τα θύματα είτε μειώνουν τον προληπτικό αντίκτυπο της δίωξης και των δικαστικών διαδικασιών. Τα προληπτικά μέτρα που προσαρμόζονται επαρκώς στα τοπικά δεδομένα και εφαρμόζονται από όλους τους αρμόδιους φορείς οδηγούν σε καλύτερα αποτελέσματα.

Η συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, της εισαγγελίας και των δικαστηρίων δημιουργεί μοναδικές ευκαιρίες για τον εξορθολογισμό και την ενοποίηση της ερμηνείας της νομοθεσίας για τα εγκλήματα μίσους κατά τρόπο που οδηγεί στην αποφυγή κάθε φαινομένου ατιμωρησίας. Ο συντονισμός αυτός διασφαλίζει ότι οι ανακριτικές αρχές λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την τεκμηρίωση των κατηγοριών και η εισαγγελική αρχή ταξινομεί με ακρίβεια το έγκλημα· μόνο μια σαφής επικοινωνία μεταξύ αυτών των φορέων σχετικά με τις απαιτήσεις απόδειξης μπορεί να διασφαλίσει ότι κανένα καταγγελλθέν έγκλημα μίσους δεν θα μείνει ατιμώρητο. Η δημιουργία ενιαίων και προβλέψιμων προτύπων απόδειξης διευκολύνει επίσης τις ΟΚΠ που βοηθούν τα θύματα και οικοδομεί την εμπιστοσύνη στο σύστημα δικαιοσύνης.

Η παρακολούθηση σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας και η στρατηγική ανάλυση των δεδομένων που συλλέγονται επιτρέπουν συν τοις άλλοις, την επικαιροποιημένη κατανόηση της φύσης των εγκλημάτων μίσους, των ελλείψεων στην ποινική δικαιοσύνη ή στο σύστημα υποστήριξης των θυμάτων, κάτι που είναι απαραίτητο για έγκαιρες νομοθετικές, εκπαιδευτικές ή πολιτικές παρεμβάσεις.

Με τη διατομεακή συνεργασία, ιδίως με τη συμμετοχή των ΟΚΠ που παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων, μπορεί να δημιουργηθεί ένας διάυλος επικοινωνίας για την **ενσωμάτωση των απόψεων των θυμάτων** και

να αντιμετωπιστούν πιο άμεσα και με μεγαλύτερη ακρίβεια οι ανάγκες τους.

Κύρια καλή πρακτική

Στη Λιθουανία, η **Ομάδα Εργασίας για την Προώθηση της Αποτελεσματικής Αντιμετώπισης των Εγκλημάτων Μίσους και της Ρητορικής Μίσους** επισημοποιήθηκε το 2020 με διάταγμα του Υπουργού Εσωτερικών⁵⁸. Συγκροτήθηκε στο πλαίσιο του έργου με τίτλο “Strengthening the response to hate crimes and hate speech in Lithuania” («Ενίσχυση της αντιμετώπισης των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους στη Λιθουανία») που χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014-2020). Το έργο υλοποιήθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών, τη Γενική Εισαγγελία και το Γραφείο Επιθεωρητή Δεοντολογίας Δημοσιογράφων.

Η Ομάδα Εργασίας ήταν η πρώτη προσπάθεια στη Λιθουανία να δοθεί μια δομημένη μορφή για τη διατομεακή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων κρατικών φορέων (δηλαδή εκπροσώπων του Υπουργείου Εσωτερικών, του Υπουργείου Κοινωνικής Ασφάλισης και Εργασίας, της Γενικής Εισαγγελίας, της αστυνομίας, του Γραφείου Επιθεωρητή Δεοντολογίας Δημοσιογράφων κ.λπ.) και της κοινωνίας των πολιτών και διεθνών οργανώσεων που εργάζονται με ευάλωτες ομάδες (π.χ. οργανώσεις για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ, τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ή τα δικαιώματα των Ρομά). Η λειτουργία της χρηματοδοτείται από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εσωτερικών, ωστόσο τα μέλη της δεν λαμβάνουν καμία αμοιβή.

Στόχος της σύστασης της Ομάδας Εργασίας ήταν να αντιμετωπίσει τα ποικίλα και πολυδιάστατα ζητήματα που σχετίζονται με τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους – η αρμοδιότητά της είναι προσαρμοσμένη σε αυτόν τον στόχο.

Ειδικότερα, οι αρμοδιότητες της Ομάδας Εργασίας, όπως ορίζονται στο διάταγμα, περιλαμβάνουν τα εξής:

- ▶ να εξετάζει και να διατυπώνει κατάλληλες προτάσεις για την

ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα εγκλήματα και τη ρητορική μίσους, την προώθηση του διαλόγου με τις ευάλωτες κοινότητες και την εξέταση άλλων θεμάτων που αφορούν την αύξηση της αποτελεσματικότητας της καταπολέμησης των εγκλημάτων και της ρητορικής μίσους·

- ▶ να παρακολουθεί την εφαρμογή των διεθνών υποχρεώσεων της Δημοκρατίας της Λιθουανίας στον τομέα της πρόληψης των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους και να εκπονεί προτάσεις για την ορθή εφαρμογή τους·
- ▶ να εξετάζει τη νομοθεσία και τα σχέδια νομοθεσίας, καθώς και τα σχέδια δράσης και τα προσχέδια δράσης που σχετίζονται με την πρόληψη των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους·
- ▶ να εξετάζει θέματα σχετικά με τη βελτίωση της παρακολούθησης της κατάστασης των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους στη Λιθουανία·
- ▶ να εκπονεί και να δημοσιεύει ετήσια έκθεση σχετικά με την κατάσταση των εγκλημάτων και της ρητορικής μίσους στη Λιθουανία· και
- ▶ να ανταλλάσσει σχετικές πληροφορίες σχετικά με προγραμματισμένες και εν εξελίξει δραστηριότητες και καλές πρακτικές στον τομέα της πρόληψης των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους.

Η Ομάδα Εργασίας – με δική της πρωτοβουλία – μπορεί να διοργανώνει συζητήσεις, σεμινάρια κ.λπ. για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους, τη μείωση της υποδήλωσης σχετικών περιστατικών, την αύξηση της συμμόρφωσης με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Λιθουανίας και την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και άλλων κρατικών φορέων, καθώς και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ομάδα Εργασίας όχι μόνο εξορθολογίζει τις κρατικές και μη κρατικές προσπάθειες που καταβάλλονται για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους, αλλά παρέχει μια μοναδική πλατφόρμα για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των ευάλωτων κοινοτήτων που πλήττονται δυσανάλογα από αυτά τα εγκλήματα (όπως η ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα, οι μετανάστες/-ριες, οι εθνικές μειονότητες) και ένα δομημένο κανάλι επικοινωνίας μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνίας

⁵⁸ Įsakymas Dėl darbo grupės sudarymo Nr. 1V-162, (2020). <https://www.e-tar.lt/portal/en/legislation/Act/de8241d056d611ea931dbf3357b5b1co/qkKxLxzzDA>

των πολιτών και των βασικών οργάνων επιβολής του νόμου.

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Το **Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ)** στην Ελλάδα συστάθηκε με τον νόμο 4356/2015 (ΦΕΚ Α 181/24.12.2015). Αποτελεί ένα συλλογικό συμβουλευτικό – γνωμοδοτικό όργανο και υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Περιλαμβάνει τόσο κρατικές αρχές - δηλαδή εκπροσώπους των υπουργείων με σχετική εντολή – όσο και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και εθνικούς φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το Συμβούλιο έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- ▶ τον σχεδιασμό πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας προς διασφάλιση της προστασίας ατόμων και ομάδων που στοχοποιούνται λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, κοινωνικής προέλευσης, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή έκφρασης φύλου·
- ▶ την επίβλεψη της εφαρμογής της νομοθεσίας κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας και της συμμόρφωσής της με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο· και
- ▶ την προώθηση και τον συντονισμό της δράσης των εμπλεκόμενων φορέων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς και την ενίσχυση της συνεργασίας με την κοινωνία των πολιτών στα ζητήματα αυτά.

Το ΕΣΡΜ εκπόνησε το πρώτο Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας για τα έτη 2020-2023⁵⁹ και σχεδίασε επίσης έναν

59 Isakymas Dél darbo grupės sudarymo Nr. 1V-162, (2020). <https://www.e-tar.lt/portal/en/legislationAct/de8241d056d611ea931dbf3357b5b1co/qkKxLxzzDA>

Οδηγό για τα δικαιώματα των θυμάτων εγκλημάτων μίσους, ο οποίος είναι διαθέσιμος σε δέκα γλώσσες⁶⁰. Παράλληλα, έχει ευαισθητοποιήσει εκτενώς σε θέματα ρατσισμού, διακρίσεων και μισαλλοδοξίας⁶¹.

Η ουγγρική **Ομάδα Εργασίας για την Καταπολέμηση των Εγκλημάτων Μίσους (WGAHC)** συστάθηκε από πέντε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (Διεθνής Αμνηστία Ουγγαρίας, Háttér Society, Ουγγρική Επιτροπή Ελσίνκι, Ουγγρική Ένωση Πολιτικών Ελευθεριών, Γραφείο Νομικής Υπεράσπισης Εθνοτικών και Εθνικών Μειονοτήτων) το 2012 με σκοπό να ενώσουν τις δυνάμεις τους για μια πιο αποτελεσματική προσέγγιση των εγκλημάτων μίσους. Εκτός από τους/τις εκπροσώπους των ΟΚΠ, στις εργασίες της WGAHC συμμετέχουν και μεμονωμένοι/-ες εμπειρογνώμονες⁶². Η WGAHC παρέχει σταθερά την επαγγελματική συνεισφορά της σε σχέδια νόμων και παρουσιάζει πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην ενίσχυση των μέτρων αντιμετώπισης των εγκλημάτων μίσους από την πολιτεία. Διεξάγει έρευνες για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου των εγκλημάτων μίσους και τον εντοπισμό νέων εργαλείων για την καταπολέμηση των περιστατικών μίσους. Ακόμη, έχει αναπτύξει προγράμματα σπουδών και έχει υλοποιήσει προγράμματα κατάρτισης για επαγγελματίες που ασχολούνται με τα εγκλήματα μίσους. Ορισμένες από τις οργανώσεις-μέλη της προσφέρουν νομική βοήθεια σε θύματα εγκλημάτων μίσους. Τέλος, η WGAHC καλλιεργεί καλές επαγγελματικές σχέσεις με άλλες ΟΚΠ που εκπροσωπούν ή υποστηρίζουν θύματα εγκλημάτων μίσους, την αστυνομία, την εισαγγελία, λοιπές αρχές και το δικαστικό σώμα. Αν και δεν είναι διατομεακή αυτή καθεαυτή (τα μέλη της WGAHC περιορίζονται σε ΟΚΠ και ακαδημαϊκούς, δεν συμμετέχουν δημόσιοι φορείς), ως σαφές σημείο επαφής η WGAHC έχει αποδειχθεί πολύ χρήσιμο εργαλείο για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων φορέων.

60 Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://moj.gov.gr/wp-content/uploads/2022/08/GUIDE-LAST.pdf>.

61 Δείτε για παράδειγμα, τα τηλεοπτικά σποτ για τα δικαιώματα των προσφύγων/-ισών και την ανάγκη ένταξης των παιδιών προσφύγων στη δημόσια εκπαίδευση (διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://moj.gov.gr/wp-content/uploads/2020/06/Pagosmia-imeria-prosfygon.mp4> και https://moj.gov.gr/wp-content/uploads/2020/06/KETHI_Spot_Prosfygoroula.mp4).

62 Working Group Against Hate Crimes (GYEM). (May 9, 2013). Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport. <https://www.gyulotellen.hu/en/about-us>. Για περισσότερες λεπτομέρειες, δείτε το κεφάλαιο για τη διατομεακή συνεργασία.

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας που περιγράφεται εκτενέστερα στο κεφάλαιο για την τεκμηρίωση αποτελεί επίσης καλή πρακτική για τη διατομεακή συνεργασία.

eu/system/files/2023-03/KGP%20on%20
▶ cooperation%20LEAs%20CSOs_final.pdf

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Φροντίστε να υπάρχει νομική βάση για κάθε διατομεακή συνεργασία που να διασφαλίζει τη βιώσιμη λειτουργία της.
- ▶ Συμπεριλάβετε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, δηλαδή τόσο τους κρατικούς φορείς όσο και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να διασφαλίσετε ότι όλες οι απόψεις ενσωματώνονται και ακούγονται.
- ▶ Στηρίξτε την εντολή των διατομεακών φορέων σε ενδεδειγμένη εκτίμηση των αναγκών και προσαρμόστε τις δραστηριότητές τους στους στόχους που καθορίζονται στην ιδρυτική συμφωνία.
- ▶ Δημιουργήστε ένα σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της συνεργασίας μεταξύ των διατομεακών φορέων και προβείτε εγκαίρως στις αναγκαίες προσαρμογές

Περαιτέρω πηγές

- ▶ Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate Crime Victim Support (EStAR). (2022). Compendium: Practices of Civil Society and Government Collaboration for Effective Hate Crime Victim Support. <https://www.osce.org/files/f/documents/4/2/514165.pdf>
- ▶ Organization for Security and Co-operation in Europe. (2018). Developing Interagency Co-operation Plans to Address Hate Crime: A Methodology. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/402296.pdf>
- ▶ EU High Level Group on combating hate speech and hate crime. (2023). Key guiding principles on cooperation between law enforcement authorities and civil society organisations. <https://commission.europa>.

Αντίδραση της κοινότητας

Περιγραφή του προβλήματος

Η καταδίκη του/της δράστη/-ιδος δεν είναι ο μόνος τρόπος για να αμβλυνθούν οι επιζήμιες ατομικές, κοινοτικές και κοινωνικές επιπτώσεις ενός εγκλήματος μίσους. Τα εγκλήματα μίσους είναι **συμβολικά εγκλήματα** που στέλνουν στο θύμα και στην κοινωνική του ομάδα το μήνυμα ότι δεν είναι ισότιμα μέλη της κοινωνίας, ότι δεν ανήκουν σε αυτήν. Η ύπαρξη διατάξεων για τα εγκλήματα μίσους και η εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες ποινικές διαδικασίες αποτελεί ένα αντι-μήνυμα που εκφράζει την απόρριψη της προκατάληψης και της ενδοομαδικής εχθρότητας από την πολιτική κοινότητα και επιβεβαιώνει τις αξίες της ισότητας και της μη διάκρισης. Οι ποινικές κυρώσεις, ωστόσο, δεν είναι ο μόνος τρόπος για να δοθεί ένα τέτοιο μήνυμα· οι δημόσιες εκφράσεις αλληλεγγύης και συμμετοχής μπορούν να έχουν παρόμοιο αποτέλεσμα.

Τέτοιες μη ποινικές αντιδράσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς οι **αντιδράσεις της ποινικής δικαιοσύνης συχνά αποτυγχάνουν**. Εάν ο/η δράστης/-ίδα δεν εντοπιστεί, δεν μπορεί να διωχθεί και να του/της επιβληθούν κυρώσεις και δεν απονέμεται δικαιοσύνη. Ακόμη και αν ο/η δράστης/-ίδα εντοπιστεί, η έρευνα και η δίωξη μπορεί να διαρκέσει μήνες ή χρόνια, οπότε η συμβολική ζημία του εγκλήματος έχει ήδη συντελεστεί. Η χρήση επανορθωτικών μεθόδων, όπως η διαμεσολάβηση που προσφέρει χώρο στον/στη δράστη/-ίδα να ζητήσει συγγνώμη και να αποκαταστήσει την οικονομική, συναισθηματική και ψυχολογική βλάβη του θύματος, καθώς και παρεμβάσεις σε επίπεδο κοινότητας, όπως η δημόσια καταδίκη του εγκλήματος και η έκφραση αλληλεγγύης προς το θύμα, μπορούν να αποτελέσουν ισχυρές εναλλακτικές λύσεις ή συμπληρώματα των ποινικών κυρώσεων.

Η δημόσια προσοχή σε περιστατικά μίσους μπορεί να φέρει ανεπιθύμητη

προσοχή σε περιπτώσεις εγκλημάτων μίσους, γεγονός που μπορεί να τραυματίσει εκ νέου τα θύματα, ακόμη και αν ο στόχος της επικοινωνίας είναι η υποστήριξή τους. Οι αρχές, οι ΟΚΠ και τα δημόσια πρόσωπα θα πρέπει να αξιολογούν προσεκτικά τον πιθανό αντίκτυπο της δημόσιας προσοχής στην ευημερία του θύματος προτού επικοινωνήσουν δημόσια για την υπόθεση.

Κύρια καλή πρακτική

Ο Marc (ψευδώνυμο) είναι ένας 54χρονος ομοφυλόφιλος άνδρας που ζει στο μικρό δήμο της

Ordiz, που βρίσκεται στην επαρχία της Χιρόνα (Ισπανία) με πληθυσμό 373 κατοίκους.

Ένα πρωί, βρήκε το φορτηγάκι του βαμμένο με σπρέι με σβάστικες χρώματος φούξια και ένα μήνυμα μίσους που έγραφε: «Οι αδερφές πεθαίνουν!». Ο δράστης δεν μπόρεσε να ταυτοποιηθεί, οπότε η ποινική διαδικασία δεν απέδωσε κανένα αποτέλεσμα. Παρ' όλα αυτά, η επίθεση δεν έμεινε ασχολίαστη: η **κοινότητά του συμπαραστάθηκε και εξέφρασε την αλληλεγγύη της προς το πρόσωπό του**. Οι γείτονες/-ισσές του διοργάνωσαν συγκέντρωση διαμαρτυρίας για την επίθεση, το δημαρχείο έβαψε τα παγκάκια στα χρώματα του ουράνιου τόξου και ονόμασε την πλατεία «Γωνία Αρμονίας».

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Το 2012, ένας 90χρονος πρώην Αρχираββίνος στην Ουγγαρία δέχτηκε προσβολές στον δρόμο.

Εκπρόσωποι των τριών κυριότερων ιστορικών εκκλησιών της Ουγγαρίας, ο πρόεδρος της Διάσκεψης Καθολικών Επισκόπων της Ουγγαρίας, ο πρόεδρος της Γενικής Συνόδου της Αναμορφωμένης Εκκλησίας της Ουγγαρίας και ο προεδρεύων επίσκοπος της Λουθηρανικής Εκκλησίας της Ουγγαρίας εξέδωσαν **κοινό δελτίο Τύπου** με το οποίο καταδίκασαν την επίθεση, ενώ

ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας **επισκέφθηκε προσωπικά** τον ραβίνο. Το 2013, τρεις συμμετέχοντες στην πορεία υπερηφάνειας της Βουδαπέστης, δύο από τους οποίους ήταν Ρομά, δέχθηκαν βίαιη επίθεση από ακροδεξιούς αντιδιαδηλωτές. Το Υπουργείο Ανθρωπίνων Πόρων εξέδωσε σύντομο **δελτίο τύπου** με το οποίο καταδίκασε την επίθεση και εξέφρασε την ελπίδα ότι οι δράστες/-ιδες θα εντοπιστούν.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Οι υπηρεσίες ποινικής δικαιοσύνης θα πρέπει να κοινοποιούν ενεργά τις υποθέσεις εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων όλων των σημαντικών σταδίων της έρευνας και της δίωξης, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την ιδιωτική ζωή του/των θύματος/-ων.
- ▶ Οι επικεφαλής των κοινοτήτων, οι πολιτικοί και τα δημόσια πρόσωπα θα πρέπει να καταδικάζουν δημόσια τα περιστατικά μίσους και να εκφράζουν την αλληλεγγύη τους στο θύμα.
- ▶ Συμβουλευτείτε το θύμα σχετικά με την προτίμησή του για δημόσια επικοινωνία σχετικά με το περιστατικό που του συνέβη.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ De Greef, A., & Grossthal, K. (Eds.). (2020). Safe To Be: Handbook. Safe To Be by Speak Out project consortium. <https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/speakout-handbook.pdf>

Ευαισθητοποίηση

Περιγραφή του προβλήματος

Ευαισθητοποίηση σημαίνει να συνειδητοποιήσουν οι άνθρωποι – στην προκειμένη περίπτωση – τα εγκλήματα μίσους και να γίνει το θέμα αυτό πιο ορατό στην κοινωνία⁶³. Η ευαισθητοποίηση σχετικά με τα εγκλήματα μίσους μπορεί να αποτελέσει πρόκληση. Παρ' όλα αυτά, η ευαισθητοποίηση για τέτοια ζητήματα με μια θυματοκεντρική προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τη διαθεματικότητα είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση μιας πιο συμπεριληπτικής και δίκαιης κοινωνίας όπου όλοι οι άνθρωποι μπορούν να ζουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους με ασφάλεια, να εμπιστεύονται το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και έτσι τα εγκλήματα μίσους να καταγγέλλονται και οι δράστες/-ιδες να τιμωρούνται.

Οι **περιορισμοί ή η μη βιωσιμότητα των πόρων** (π.χ. χρηματοδότηση με βάση το έργο) μπορεί να μειώσουν τις δραστηριότητες και τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης όσον αφορά την εμβέλεια, τον αντίκτυπο και τη μακροβιότητά τους. Η κοινοποίηση προσωπικών ιστοριών θυμάτων εγκλημάτων μίσους μπορεί να ενδυναμώσει άλλα θύματα να αναλάβουν δράση, ωστόσο θα πρέπει να ληφθούν υπόψη **η συγκατάθεση των θυμάτων, η ιδιωτική ζωή, η ασφάλεια και ο συναισθηματικός αντίκτυπος μιας τέτοιας αφήγησης**. Η ιδιότητα του θύματος θέτει το άτομο σε ευαίσθητη και ευάλωτη θέση, οπότε πρέπει να επιτευχθεί η κατάλληλη ισορροπία μεταξύ της προστασίας του θύματος από την επαναθυματοποίηση και την περαιτέρω τραυματοποίηση, τον στιγματισμό και του στόχου της εκπαίδευσης

⁶³ Want to know how to raise awareness?. Youth Do It. <https://www.youthdoit.org/themes/awareness-raising>

και της ευαισθητοποίησης. Οι δραστηριότητες ευαισθητοποίησης, όπως οι εκστρατείες, πρέπει συγχρόνως να λαμβάνουν υπόψη ότι **δεν δικαιώνονται και δεν ενισχύονται τα στερεότυπα** για ορισμένες κοινότητες. Άλλες μορφές προκλήσεων περιλαμβάνουν **την αντίσταση ή τις αντιδράσεις απέναντι σε πολιτισμικά ή πολιτικά ευαίσθητα ζητήματα**, όπως τα εγκλήματα μίσους. Με αυτό τον τρόπο, ο στόχος και το μήνυμα μιας συγκεκριμένης εκστρατείας **ευαισθητοποίησης μπορεί να παρερμηνευτεί και να παραποιηθεί σκόπιμα**.

Ανεξάρτητα από όλες τις προαναφερθείσες προκλήσεις, η ευαισθητοποίηση είναι εξαιρετικά σημαντική. Για την αντιμετώπιση ορισμένων από τις προκλήσεις, οι εκστρατείες και άλλες δραστηριότητες ευαισθητοποίησης απαιτούν προσεκτική εξέταση κατά τη φάση του σχεδιασμού. Είναι μείζονος σημασίας **να τεθεί ο στόχος της με μετρήσιμους δείκτες επιτυχίας** (π.χ. βασικοί δείκτες απόδοσης (KPI), ιδίως δέσμευση). Προκειμένου να επιτύχουν τους εκπαιδευτικούς σκοπούς τους, οι εκστρατείες και οι δραστηριότητες ευαισθητοποίησης θα πρέπει να **στηρίζονται σε ακριβείς και πλήρεις πληροφορίες**. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν ακαδημαϊκά πορίσματα, στατιστικά στοιχεία για τα εγκλήματα μίσους ή/και – με τη συμμετοχή θυμάτων εγκλημάτων μίσους – προσωπικές ιστορίες ή συζητήσεις σε ομάδες εστίασης. Στηριζόμενοι σε υφιστάμενες μορφές συνεργασίας, οι **ενδιαφερόμενοι φορείς μπορούν να συμμετέχουν** στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης εκστρατείας ή δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, βασιζόμενοι σε διαφορετικές γνώσεις και πηγές γνώσεων. Επιπλέον, τα μηνύματα πρέπει να είναι **απλά, εύκολα κατανοητά, πολιτισμικά ευαίσθητα και προσαρμοσμένα**, ώστε να αποφεύγεται η παρερμηνεία ή/και η διαστρέβλωση του περιεχομένου της εκστρατείας. Σε συνάρτηση με αυτό, **πρέπει να διασφαλίζεται η ασφάλεια των θυμάτων που συμμετέχουν** στην εκστρατεία ευαισθητοποίησης, ώστε να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίηση και ο στιγματισμός τους. Τέλος, θα πρέπει να υπάρχει **σχέδιο διαχείρισης κρίσεων** για την έγκαιρη αντιμετώπιση τυχόν αντιδράσεων κατά των συμμετεχόντων ατόμων στην εκστρατεία

Κύρια καλή πρακτική

Στο πλαίσιο του έργου με τίτλο **“Call It Hate: Raising Awareness of Anti-LGBT Hate Crime - CIH”**⁶⁴ η Hátter Society από την Ουγγαρία υλοποίησε την εκστρατεία **“Be louder than hate”**⁶⁵. Η ιδέα της εκστρατείας προήλθε από το γεγονός ότι τα εγκλήματα μίσους συμβαίνουν συνήθως σε δημόσιους χώρους. Όμως, τα περιστατικά αυτά μπορεί να παραμένουν κρυφά, καθώς τα θύματα φοβούνται να καταγγείλουν τα περιστατικά, γεγονός που οδηγεί σε μειωμένες αναφορές, ενώ οι αυτόπτες μάρτυρες συχνά αποφεύγουν ή αγνοούν τα περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις. Η εκστρατεία δημιούργησε προβληματισμό σχετικά με την καθυστέρηση των δεδομένων που σχετίζονται με την καταγγελία εγκλημάτων μίσους, καθώς τα θύματα μπορεί να αισθάνονται ότι «δεν υπάρχει λόγος να απευθυνθούν στις αρχές». Η βασική ιδέα της εκστρατείας ήταν να ενθαρρυνθούν τα θύματα να τολμήσουν να μιλήσουν για τις ιστορίες τους, καθώς διαφορετικά δεν μπορεί να επέλθει η αλλαγή. Το ζητούμενο αυτής της εκστρατείας ήταν η καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους με την αποκάλυψη περιστατικών –συγκεκριμένα των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων – οι οποίες μπορεί να παραμένουν κρυφές από τις αρχές και τις ΟΚΠ. Ο ιστότοπος της εκστρατείας εξηγούσε επιπλέον την έννοια των εγκλημάτων μίσους, παρείχε παραδείγματα σχετικά με το τι συνιστά έγκλημα μίσους, εξέταζε τα δεδομένα και την καθυστέρησή τους όσον αφορά τα εγκλήματα μίσους και, τέλος, παρείχε γενικές πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία καταγγελίας και τη νομική βοήθεια που διατίθεται μέσω της Hátter Society.

Κατά τη διάρκεια αυτής της εκστρατείας χρησιμοποιήθηκαν διάφορα εργαλεία, όπως για παράδειγμα μηνύματα σε στένσιλ που πλένονται (π.χ. «Αυτή είναι μια σκηνή εγκλήματος») στους δρόμους της Βουδαπέστης. Αυτό επαναλήφθηκε στα πεζοδρόμια άλλων περιοχών όπου είχαν σημειωθεί εγκλήματα μίσους στο παρελθόν. Οι ακτιβιστές/-ριες μοίραζαν φυλλάδια με

64 Call It Hate. (April 4, 2018). Hátter Society. <https://en.hatter.hu/what-we-do/legal-aid/projects/call-it-hate>

65 Legyél hangosabb a gyűlöletnél!. <https://hangosabbagyuloletnel.hu/>

τίτλο «Βρισκόσουν σε τόπο εγκλήματος» με έναν κωδικό QR. Μέσω αυτού, όσοι/-ες συνεργάζονταν με τους/τις ακτιβιστές/-ριες – ή όσοι/-ες περνούσαν από αυτές τις τοποθεσίες και λάμβαναν μια γεωγραφικά στοχευμένη διαφήμιση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης – «σπρώχνονταν» να μεταβούν από την offline σε μια online πλατφόρμα και να συνδέσουν αυτούς τους χώρους. Στο διαδίκτυο, ένα chatbot παρουσίαζε την ιστορία του εγκλήματος μίσους που διαπράχθηκε και σχετιζόταν με την επιλεγμένη τοποθεσία. Ρωτούσε τους/τις χρήστες/-ριες τι θα έκαναν αν βρίσκονταν στο σημείο, τους εκπαίδευε σχετικά με το τι συνιστάται να κάνουν σε τέτοιες καταστάσεις - ως θύμα ή μάρτυρας, ενημέρωνε τους/τις χρήστες/-ριες πού μπορούν να απευθυνθούν τα θύματα για βοήθεια και τους κατηύθυνε στον ιστότοπο της εκστρατείας στο τέλος της συζήτησης. Αυτό το chatbot έφτασε σε 4.300 μοναδικούς/-ές χρήστες/-ριες.

Η έναρξη της «εκστρατείας με στένσιλ δρόμου» συνδέθηκε με το Budapest Pride, καθώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επικεντρώνονται ιδιαίτερα στο θέμα των ΛΟΑΤΚΙ αυτή την περίοδο. Επιπλέον, σε αυτή την περίπτωση, ένα περιστατικό εγκλήματος μίσους συνέβη στο Budapest Pride – όπως και τα προηγούμενα χρόνια. Η Háttér Society διοργάνωσε συνέντευξη Τύπου στον τόπο του περιστατικού, η οποία παρουσιάστηκε, μεταξύ άλλων, από ένα από τα κυριότερα εμπορικά τηλεοπτικά κανάλια στις βραδινές ειδήσεις. Την παρακολούθησαν 545.000 άτομα. Εκτός από τις λεπτομέρειες της υπόθεσης, εκπρόσωποι της Háttér Society ενημέρωσαν τα μέσα ενημέρωσης για τα αποτελέσματα της έρευνας του έργου “Call It Hate”.

Σε ό,τι αφορά στον διαδικτυακό χώρο, η εκστρατεία διέθετε τον δικτυακό τόπο “Be louder than hate” για να παρέχει τη δυνατότητα σε θύματα εγκλημάτων μίσους να βγουν μπροστά και «να φέρουν στο φως αυτές τις ιστορίες που ήταν βαθιά θαμμένες μέσα τους». Η προβολή προσωπικών ιστοριών υπογράμμισε επίσης πόσες υποθέσεις δεν περιλαμβάνονται στα ουγγρικά στατιστικά στοιχεία για τα εγκλήματα μίσους, καθώς ενδέχεται να

μην έχουν αναφερθεί. Ο δικτυακός τόπος έδωσε τη δυνατότητα στα θύματα να μοιραστούν τις ιστορίες τους ανώνυμα. Στόχος ήταν να ενθαρρυνθούν και άλλοι άνθρωποι να μιλήσουν, να αποστιγματιστεί το να είσαι θύμα εγκλήματος μίσους και να τονιστεί η σημασία της καταγγελίας τέτοιων εγκλημάτων. Ο δικτυακός τόπος περιείχε μεταξύ άλλων εκπαιδευτικούς πόρους για τους/τις επισκέπτες/-ριες. Η εν λόγω εκστρατεία έλαβε υποστήριξη και από ΛΟΑΤΚΙ influencers που κλήθηκαν να μοιραστούν τις προσωπικές τους ιστορίες, καθώς και να ενθαρρύνουν άλλα άτομα να το πράξουν στον προαναφερόμενο ιστότοπο και να καταγγείλουν αδικήματα εγκλημάτων μίσους. Εκτός από αυτό, προώθησαν τις υπηρεσίες νομικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης της Háttér Society. Συνολικά, αναφέρθηκαν 210.000 προβολές. Στο πλαίσιο της εκστρατείας, σχεδιάστηκαν ειδικά μη-μόνιμα τατουάζ, τα οποία μοιράστηκαν σε όλη την Ουγγαρία. Οι άνθρωποι ενθαρρύνονταν να «κάνουν ένα τατουάζ στον εαυτό τους» και να μοιραστούν τη φαντασία τους στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης με το hashtag #hangosabbagyűlöletnél (#loudert-hanhate).

Επιστρέφοντας στον offline χώρο, κατά τη διάρκεια της εκστρατείας διεξήχθη ένα κοινωνικό πείραμα με τη μορφή ενός κάστινγκ για μια διαφήμιση. Συμμετείχαν δύο άτομα με προκαθορισμένο ρόλο: ένας άνδρας με κονκάρδα με το ουράνιο τόξο στο πουκάμισό του και ένας άλλος στον ρόλο ενός ομοφοβικού άνδρα. Μεταξύ τους προέκυψε μια σύγκρουση και ο ομοφοβικός άνδρας άρχισε να προσβάλλει τον – υποτιθέμενο – ομοφυλόφιλο άνδρα αρχικά μόνο λεκτικά, αλλά στη συνέχεια η σύγκρουση κλιμακώθηκε σε σωματικό επίπεδο. Στόχος των διοργανωτών/-ριών ήταν να συγκεντρώσουν τις αντιδράσεις των υπολοίπων. Μετά από αυτή τη σκηνή, οι υπόλοιποι/-ες συμμετέχοντες/-ουσες έλαβαν μέρος σε συνέντευξη για να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, να εξηγήσουν την αντίδρασή τους στη συμπλοκή και να μοιραστούν τις σκέψεις τους ή προηγούμενες εμπειρίες τους σχετικά με τα εγκλήματα μίσους.

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Γνωρίστε το κοινό-στόχο σας και προσαρμόστε το μήνυμά σας αναλόγως.
- ▶ Λάβετε υπόψη την πολυπλοκότητα των εγκλημάτων μίσους καθώς και τις διαθεματικές ταυτότητες των θυμάτων.
- ▶ Αξιοποιήστε διάφορα εργαλεία (έντυπα φυλλάδια, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δημόσιες εκδηλώσεις, σχολικά προγράμματα κ.λπ.) λαμβάνοντας υπόψη το κοινό-στόχο σας.
- ▶ Η αφήγηση ιστοριών είναι ένα ισχυρό εργαλείο ευαισθητοποίησης και οι κοινές προσωπικές ιστορίες ή μαρτυρίες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες, καθώς μπορούν να ενισχύσουν την αλληλεγγύη και να κάνουν τα θύματα ή τους/τις αυτόπτες μάρτυρες πιο πρόθυμους/-ες να καταγγείλουν ένα έγκλημα μίσους.
- ▶ Οι διαδραστικές δραστηριότητες μπορούν να εμπλέξουν τους ανθρώπους καλύτερα στις εκστρατείες ευαισθητοποίησης.

Περαιτέρω πηγές

- ▶ *10 keys to effectively communicating human rights—2022 Edition. (April 13, 2022). European Union Agency for Fundamental Rights. <http://fra.europa.eu/en/publication/2022/10-keys-effectively-communicating-human-rights-2022-edition>*
- ▶ *Framing Equality Toolkit | ILGA-Europe. (November 21, 2017). <https://www.ilga-europe.org/report/framing-equality-toolkit/>*

Τεκμηρίωση

Περιγραφή του προβλήματος

Η Απόφαση αριθ. 9/2009 του Υπουργικού Συμβουλίου του ΟΑΣΕ καλεί ρητά τα κράτη «να συλλέγουν, να διατηρούν και να δημοσιοποιούν αξιόπιστα στοιχεία και στατιστικές με επαρκή λεπτομέρεια σχετικά με τα εγκλήματα μίσους και τις βίαιες εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού των περιπτώσεων που έχουν αναφερθεί στις διωκτικές αρχές, του αριθμού των διωκόμενων και των ποινών που έχουν επιβληθεί»⁶⁶. Η έλλειψη ολοκληρωμένων και ακριβών δεδομένων για τα εγκλήματα μίσους υπονομεύει κάθε προσπάθεια αποτελεσματικής αντιμετώπισης του προβλήματος. Κάθε εθνικό σύστημα που αποσκοπεί στη συστηματική συλλογή δεδομένων για τα εγκλήματα μίσους πρέπει να ξεκινά με τον προσδιορισμό των σχετικών αδικημάτων που περιέχονται στο ποινικό δίκαιο: ορισμένες χώρες έχουν μία συγκεκριμένη διάταξη για τα εγκλήματα μίσους, ενώ άλλες εξετάζουν τα κίνητρα μίσους ή προκατάληψης στο πλαίσιο πολλών ποινικών διατάξεων, γεγονός που καθιστά πιο περίπλοκη τη χαρτογράφηση των περιστατικών μίσους. Είναι σημαντικό, ωστόσο, να περιοριστεί η συλλογή δεδομένων σε αδικήματα που περιέχουν ρητά κίνητρα μίσους ως συστατικό στοιχείο του εγκλήματος, ώστε να διασφαλιστεί η συγκρισιμότητα σε διεθνές επίπεδο. Ο κατάλογος των αδικημάτων πρέπει να καταγράφει – στο ελάχιστο – όλα τα κίνητρα προκατάληψης που αναφέρονται ρητά στο ποινικό δίκαιο, κατά προτίμηση με περαιτέρω ανάλυση σε συγκεκριμένους λόγους προστασίας, δηλαδή αντί για θρησκευτικό μίσος η συλλογή δεδομένων θα πρέπει να προσδιορίζει την πληγείσα θρησκευτική κοινότητα (π.χ. αντισημιτικά ή αντιμουσουλμανικά εγκλήματα)⁶⁷. Από την άποψη της διαθεματικότητας, είναι εξαιρετικά σημαντικό να μπορούν να σημειώνονται περισσότερα από ένα προστατευόμενα χαρακτηριστικά για κάθε περίπτωση και το σύστημα να επιτρέπει τον εντοπισμό περιπτώσεων με πολλαπλά χαρακτηριστικά.

66 Decision No. 9/09 Combating Hate Crimes, (2009). point 1. <https://www.osce.org/files/f/documents/d/9/40695.pdf>

67 Organization for Security and Co-operation in Europe. (2014). Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms: A Practical Guide. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). p. 42. <https://www.osce.org/files/f/documents/3/a/124533.pdf>

Δεδομένου ότι η συλλογή δεδομένων διενεργείται για στατιστικούς σκοπούς, οι νόμοι περί προστασίας προσωπικών δεδομένων δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποφευχθεί η συλλογή αναλυτικών δεδομένων σχετικά με τα κίνητρα προκατάληψης των δραστών/-ιδών.

Υπάρχουν διάφοροι φορείς στο σύστημα δικαιοσύνης και πέραν αυτού που έρχονται σε επαφή με εγκλήματα μίσους ή με θύματα εγκλημάτων μίσους, επομένως είναι απαραίτητη μια **εθνική δομή συντονισμού για τη συλλογή δεδομένων**. Αν η συλλογή δεδομένων περιορίζεται μόνο στον αριθμό των αναφερόμενων υποθέσεων εγκλημάτων μίσους, στον αριθμό των κατηγοριών που περιέχουν εγκλήματα μίσους ή στον αριθμό των καταδικαστικών αποφάσεων για εγκλήματα μίσους, η συνολική εικόνα θα είναι στρεβλή. Τα δεδομένα πρέπει να καταγράφονται από την έναρξη της διαδικασίας και το σύστημα που αναπτύχθηκε για την καταγραφή περιστατικών που υποκινούνται από προκαταλήψεις πρέπει να επιτρέπει την παρακολούθηση της υπόθεσης καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, δηλαδή από την καταγγελία στις αρχές επιβολής του νόμου μέχρι την απόφαση του δικαστηρίου (εάν υπάρχει). Η τεκμηρίωση των εγκλημάτων μίσους, ωστόσο, δεν πρέπει να περιορίζεται στις επίσημες διαδικασίες: τα θύματα συχνά δεν εμφανίζονται και δεν καταγγέλλουν το έγκλημα στην αστυνομία. Χωρίς να ζητείται η συμβολή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν τα θύματα εγκλημάτων μίσους, δεν μπορεί να εκτιμηθεί και να μετρηθεί με ακρίβεια η συχνότητα εμφάνισης περιστατικών που υποκινούνται από προκαταλήψεις.

Η συλλογή δεδομένων και η τεκμηρίωση των εγκλημάτων μίσους είναι απαραίτητη:

- ▶ για την κατανόηση της συχνότητας εμφάνισης και της φύσης των εγκλημάτων μίσους·
- ▶ για τη δημιουργία και τη διατήρηση ενός συστήματος υποστήριξης των θυμάτων που είναι προσβάσιμο σε όλους/-ες και που παρέχει προσαρμοσμένες απαντήσεις για τα θύματα εγκλημάτων μίσους·
- ▶ για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας της αντιμετώπισης των εγκλημάτων μίσους·

- ▶ για τη μεγιστοποίηση των προληπτικών προσπαθειών·
- ▶ για την τροφοδότηση των νομοθετικών οργάνων και των φορέων χάραξης πολιτικής με αξιόπιστα δεδομένα και
- ▶ για τη δημιουργία ενός συνόλου τεκμηριωμένων πληροφοριών που μπορούν να κοινοποιηθούν στο ευρύτερο κοινό.

Εκτός από τη συλλογή των δεδομένων, εξίσου σημαντικό είναι να **τα καταστήσετε δημόσια διαθέσιμα**. Αυτό ιδανικά λαμβάνει τη μορφή της διάθεσης των ακατέργαστων δεδομένων για λήψη προς ανάλυση, καθώς και της δημοσίευσης εκθέσεων σε τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. ετησίως) που υπερβαίνουν τα αριθμητικά δεδομένα και εντοπίζουν μακροπρόθεσμες τάσεις και νέες εξελίξεις.

Κύρια καλή πρακτική

Το **Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας** δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Εθνικής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΕΔΑ) και του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (ΥΑ)⁶⁸. Σήμερα, αποτελείται από μια ομάδα 52 οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που προσφέρουν ιατρικές, κοινωνικές, νομικές και ψυχολογικές υπηρεσίες και έρχονται σε επαφή με θύματα βίας με κίνητρο τις προκαταλήψεις ή άλλες βίαιες επιθέσεις με κίνητρο το μίσος ή την προκατάληψη. Αφορμή για την ίδρυση του Δικτύου στάθηκε η απουσία επίσημου συστήματος καταγραφής εγκλημάτων μίσους και περιστατικών που υποκινούνται από προκατάληψη και η ανάγκη διασύνδεσης των διαφόρων οργανώσεων που βοηθούν τα θύματα εγκλημάτων μίσους.

Οι βασικές λειτουργίες του Δικτύου είναι οι ακόλουθες:

68 Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, <https://rvrn.org/el/>

- ▶ να καταγράφει περιστατικά που υποκινούνται από προκαταλήψεις·
- ▶ να καταγράφει τις ποιοτικές και ποσοτικές τάσεις της βίας που υποκινείται από μίσος στην Ελλάδα·
- ▶ να εντοπίζει κενά στο σύστημα υποστήριξης των θυμάτων·
- ▶ να εκπονεί και να υποβάλλει συστάσεις προς τις ελληνικές αρχές με στόχο τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με το εθνικό και το διεθνές δίκαιο·
- ▶ να ευαισθητοποιεί και
- ▶ να παρέχει κατάρτιση στις δημόσιες αρχές και στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με τα εγκλήματα μίσους.

Το Δίκτυο καταγράφει συστηματικά τις πράξεις βίας που υποκινούνται από προκαταλήψεις· τα περιστατικά καταγράφονται ανώνυμα, τα θύματα εγκλημάτων μίσους έρχονται σε επαφή με μία από τις συμμετέχουσες οργανώσεις και λαμβάνουν βοήθεια από αυτές. Από την ίδρυσή του, το Δίκτυο έχει δημοσιεύσει 11 ετήσιες εκθέσεις⁶⁹, έχει διοργανώσει διάφορες δημόσιες εκδηλώσεις και έχει προωθήσει την ενημέρωση για την ευαισθητοποίηση σχετικά με το ζήτημα των εγκλημάτων μίσους. Οι ετήσιες εκθέσεις περιέχουν λεπτομέρειες σχετικά με το προφίλ των θυμάτων, προσδιορίζοντας το προστατευόμενο χαρακτηριστικό τους, το προφίλ των δραστών/-ιδών (το επάγγελμά τους ή την ένταξή τους σε εξτρεμιστικές ομάδες), τις τάσεις που υποδεικνύονται από τον αριθμό των καταγγελλόμενων περιπτώσεων και τα βαθύτερα αίτια των εγκλημάτων μίσους. Οι ετήσιες εκθέσεις αποτελούν μια ανεκτίμητη συλλογή δεδομένων που είναι απαραίτητα για την κατανόηση και χαρτογράφηση των εγκλημάτων μίσους και για τον προσδιορισμό των κατάλληλων μέτρων για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους. Τα στατιστικά στοιχεία που καταρτίζει το Δίκτυο φτάνουν πέρα από τα επίσημα αρχεία για τα εγκλήματα μίσους, καθώς περιλαμβάνουν επίσης αναφορές από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στις περιπτώσεις όπου το θύμα – λόγω φόβου για αντίποινα και δευτερογενή θυματοποίηση – δεν μπόρεσε

69 Οι εκθέσεις είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση: Ετήσιες Εκθέσεις Αρχεία. (26 Μαΐου 2022). Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. <https://rvrn.org/el/etisia-ekthesi-2021/>

να προσέλθει και να προβεί σε επίσημη αναφορά στις αρχές του περιστατικού που είχε υποστεί λόγω προκατάληψης.

Τέλος, το Δίκτυο διευκολύνει τη συνεργασία με σχετική εντολή για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους και συμμετέχει στο Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.

Παρόμοιες καλές πρακτικές

Το **Ίδρυμα Γραμματείας Ρομά** (Fundación Secretariado Gitano – **FSG**) καταγράφει στην ετήσια έκθεσή του τα εγκλήματα μίσους και τα περιστατικά διακρίσεων σε βάρος Ρομά. Ομοίως, η **SOS Racisme** δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις σχετικά με περιστατικά και εγκλήματα μίσους που υποκινούνται από ρατσισμό: τα συγκριτικά στοιχεία επιτρέπουν τον εντοπισμό τάσεων, την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τη φύση του φαινομένου, το προφίλ των θυμάτων και των δραστών/-ιδών και τις βασικές αιτίες της μειωμένης αναφοράς τέτοιων περιστατικών. Η **Ομάδα Εργασίας για την Καταπολέμηση των Εγκλημάτων Μίσους** διαθέτει μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων για τις υποθέσεις εγκλημάτων μίσους που βασίζεται στους φακέλους υποθέσεων της οργάνωσης-μέλους, στην επισκόπηση των βάσεων

δεδομένων δικαστικών αποφάσεων και των δελτίων τύπου της αστυνομίας, της εισαγγελίας και των δικαστηρίων, καθώς και των αναφορών των μέσω ενημέρωσης. Εκτός από τα δεδομένα σχετικά με τα ίδια τα περιστατικά, καταγράφονται επίσης δεδομένα σχετικά με τις ποινικές διαδικασίες (συμπεριλαμβανομένων των νομικών προσόντων και των διαδικαστικών σφαλμάτων).

Συμβουλές και συστάσεις

- ▶ Δημιουργήστε ένα σύστημα που θα επιτρέπει τη συλλογή συγκεντρωτικών δεδομένων για τα εγκλήματα μίσους από τη στιγμή που τα εγκλήματα αυτά καταγράφονται στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.
- ▶ Επιτρέψτε την παρακολούθηση μιας υπόθεσης από την καταγγελία μέχρι την απόφαση του δικαστηρίου, καθιερώνστε διατομεακή συνεργασία μεταξύ των οργάνων της ποινικής δικαιοσύνης (εάν είναι απαραίτητο).
- ▶ Για την ολοκληρωμένη χαρτογράφηση της συχνότητας των εγκλημάτων μίσους, ζητήστε τη συμβολή των οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών.

Περαιτέρω πηγές

- Organization for Security and Co-operation in Europe. (2014). Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms: A Practical Guide. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). <https://www.osce.org/files/f/documents/3/a/124533.pdf>

Ευρετήριο

- Action protocol of the Security Forces for hate crimes and conduct that violates the legal norms on discrimination/ Πρωτόκολλο δράσης των δυνάμεων ασφαλείας για τα εγκλήματα μίσους και τη συμπεριφορά που παραβιάζει τους νομικούς κανόνες για τις διακρίσεις... **48**
- Alternative Hate Crime Reporting platform/ Εναλλακτική Πλατφόρμα Αναφοράς Εγκλημάτων Μίσους (Pranesk)... **39**
- Assistance and Reporting Service/ Υπηρεσία Βοήθειας και Καταγγελίας (Servei d'Atnció i Denúncia – SAiD)... **30**
- awareness raising/ ευαισθητοποίηση... **75**
- Be louder than hate campaign/ Εκστρατεία Be louder than hate... **76-77**
- bias indicators/ δείκτες προκατάληψης... **41**
- Calí Program/ Πρόγραμμα Calí (Programa Calí)... **32**
- Call it Hate: Raising Awareness of Anti-LGBTQI Hate Crime/ Call it Hate: Ευαισθητοποίηση για τα Εγκλήματα Μίσους κατά των ΛΟΑΤΚΙ... **76**
- Committee of Ministers/ Επιτροπή Υπουργών... **20**
- community response/ αντίδραση της κοινότητας... **71**
- Comprehensive LGBTI Assistance Service of Catalonia (SAI)/ Ολοκληρωμένη Υπηρεσία Υποστήριξης ΛΟΑΤΚΙ της Καταλονίας... **54**
- Council Framework Decision 2008/913/JHA on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia/ Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας... **36**
- Crenshaw, Kimberlé/ Κρένσο, Κίμπερλε... **16**
- documentation/ τεκμηρίωση... **80**
- European Commission/ Ευρωπαϊκή Επιτροπή... **11**
- European Institute for Gender Equality (EIGE)/ Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων... **22**
- Fundamental Rights Agency of the European Union (FRA)/ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης... **36**

CounterHate

Improving the assistance of victims of hate crimes through a victim-centered and intersectional approach